N°. 22. Donderdag 31 Mei 1917. 17de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

In Memoriam.

A. A. C. HARTING.

Wij bieden hierbij onzen lezers aan het portret van den diepbetreurden penningmeester van de Vereeniging *„Oost en West"*, den Oud-Majoor-Intendant van het Nederl. O.-I. leger, A. A. C. HARTING, Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Het is kort geleden nog maar, dat de dood uit ons midden wegnam een onzer oudste en getrouwste hoofdbestuursleden, L. A. H. LAMIE, en thans werden wij geroepen om de laatste eer te bewijzen aan onzen onvolprezen penningmeester, die ons 26 Mei ontviel. Met hem is der vereeniging een harer krachtigste steunpilaren ontvallen. Met gelijke onverdroten toewijding, welke hem gekenmerkt heeft in zijn eervolle loopbaan van Indisch officier, heeft hij zich gegeven aan de Vereeniging *„Oost en West"*, toen hij eenmaal zich de belangen dier vereeniging aangetrokken had. Hij nam de taak van penningmeester zeer breed op. Niet slechts was hij een getrouw schatbewaarder, maar alles, wat het belang der Vereeniging raakte, hield zijne gedachten bezig — wij mogen zeggen — tot zijn laatsten ademtocht. Ondanks een ongeval, na zijn pensionneering hem overkomen, waardoor hij de vrije beschikking over een zijner beenen miste, zag men hem steeds in beweging, overal, waar hij voor de Vereeniging werkzaam kon zijn. Hij was niet tevreden, wanneer hij niet op de wekelijksche vergaderingen van het Dagelijksch Bestuur een paar nieuwe leden kon aanbrengen, of nieuwe contractanten voor de advertentierubriek van het „Koloniaal Weekblad".

De Vereeniging had eenige jaren geleden besloten, hem uit dankbaarheid voor zijne goede diensten het eerelidmaatschap aan te bieden; zijne overgroote bescheidenheid echter kwam daartegen in verzet, omdat hij de diensten, welke door de leden der Vereeniging zoo hoog werden geschat, slechts als iets heel gewoons beschouwd wilde zien.

De ziekte, die langzaam-aan zijn overigens sterk lichaam sloopte, vermocht niet hem tot rusten te dwingen, voordat de dood hem opeischte.

De herinnering aan hem zij ons allen, bestuurders en leden der Vereeniging, een prikkel om zijn zoo vruchtdragend werk in stand te houden door hem na te volgen in ijver en toewijding.

Met zijne weduwe, die eenzaam achter blijft en zijne veelgeliefde dochter, die een jaar geleden als jonge vrouw, de echtgenoote van den controleur REMMERT, naar Indië vertrok, draagt de vereeniging *„Oost en West"* diepen rouw.

NECROLOGIE.

Pangeran Ario Notodirodjo. †

Omtrent Pangeran Ario Notodirodjo — wiens overlijden aan de pers werd geseind — deelt de heer Soewardi Soerjaningrat mede:

Prins Notodirodjo was onder de hoogadellijke personen de meest vooruitstrevende figuur.

Hij was een zoon van den vijfden vorst van het Pakoe-Alamsche Huis. Al vroeg bezocht hij de Europeesche lagere school; later — en dat was in dien tijd toen de Javanen er over het algemeen nog niet aan dachten naar school te gaan — de Hoogere Burgerschool te Batavia en te Semarang.

Hij werd kapitein bij het toenmalig Legioen van Pakoe-Alam. Na opheffing van dit hulpleger werd hem door zijn vader het beheer opgedragen van diens landschap Adikartà, dat onder zijn leiding een bloeiende streek is geworden.

Na den dood van zijn vader, die opgevolgd werd door zijn ziekelijken, oudsten broeder, werd hij aan het hof teruggeroepen, omdat de rijksbestuurder (de z.g. pathi) alleen niet in staat was de vele zaken af te doen. Anderhalf jaar daarna, toen ook zijn broeder stierf, werd hij prins-regent, belast met de voogdij over zijn minderjarigen neef, den zoon van den overleden vorst. Zijn regentschap kenmerkte zich door een verstandig beleid, een streng maar rechtvaardig optreden en door de bevordering van het onderwijs, vooral ten aanzien van de leden van het Huis zelf. Bij de verheffing van zijn neef — den kroonpretendent — tot Pakoe-Alam VII, die nu regeert, werd hij van regeeringswege bevorderd tot majoor bij den generalen staf en benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau.

In Augustus 1912 werd hij door het congres der vereeniging ,,Boedi-Oetomo'' benoemd tot voorzitter van het hoofdbestuur, wat in hooge mate pleitte voor zijn populariteit onder de Javaansche intellectueelen.

Ook was hij bestuurslid van vele andere vereenigingen, o. a. het Jogjasche (Javaansche) Studiefonds, de ,,Jogjasche Kunstarbeid'', Vereeniging ,,Hollandsch-Javaansche Scholen op neutralen Grondslag''.

Vijf van zijn zonen — de semi-arts Noto Kworo, de jur. cand. Noto Soeroto en Gondowinoto en de beide technische studenten Notodiningrat en Noto Séwojo — studeeren thans in Nederland, terwijl zijn dochter Karlinah het eerste Javaansche meisje is, dat de (Europeesche) akte voor onderwijzeres heeft behaald en die nu aan de school van de bovengenoemde Neutraal Holl.-Ind. Schoolvereeniging verbonden is.

Met Pangeran Ario Notodirodjo is inderdaad een hoogstaand lid der Javaansche maatschappij heengegaan.

Generaal Van Zijll de Jong. †

Op ruim 81-jarigen leeftijd overleed te 's-Gravenhage de gepens. luitenant-generaal, oud-commandant van het Ned.-Ind. leger, Th. J. A. van Zijll de Jong, ridder van de Militaire Willemsorde en verder o. a. gerechtigd tot het dragen van het grootkruis der orde van St. Anna van Rusland.

Omtrent zijn levensloop valt o. m. mede te deelen:

In 1868, nadat hij van verlof wegens gezondheidsredenen uit Nederland in Indië was teruggekeerd, nam hij als kapitein bij de artillerie een werkzaam aandeel aan de krijgsverrichtingen op Bali.

In 1874 heeft hij als majoor deelgenomen aan de tweede Atjeh-expeditie, waarbij hij gewond werd.

Later werd hij benoemd tot commandant der artillerie van Sumatra's Westkust en vervolgens tot luitenant-kolonel en tot kolonel, chef van het wapen der artillerie, na inmiddels o. a. de functies te hebben bekleed van commandant der veld- en bergbatterijen op Java en chef van het materieel bij het hoofdbureau der artillerie.

In 1887, terwijl hij met verlof wegens ziekte in Nederland vertoefde, werd hij tot generaal-majoor bevorderd, in welken rang hij na zijn terugkeer benoemd werd tot chef der tweede afdeeling van het Departement van Oorlog.

Na zijn terugkeer in het vaderland bekleedde hij o.a. ook het voorzitterschap van de Afd. Zutphen der vereeniging Oost en West.

Begrafenis Majoor A. A. C. Harting.

Op de begraafplaats Oud Eik en Duinen waren, behalve vele hoofdbestuursleden van de vereeniging Oost en West, aanwezig vertegenwoordigers van de afdeelingen Den Haag, Haarlem en Nijmegen, o. m. ook luit.-generaal M. B. Rost van Tonningen, oud-voorzitter van de vereeniging Oost en West, en de gepens. luit.-kolonels H. D. H. Bosboom en F. Th. Schröder.

In zijn grafrede herdacht de voorzitter van de vereeniging Oost en West, de heer C. R. Bakhuizen van den Brink, de groote verdiensten van den ontslapene ook voor de vereeniging.

Na hem sprak de heer R. Zuijderhoff, voorzitter van de afdeeling Den Haag, waarvan de heer Harting mede bestuurslid was.

De heer J. A. Soetens dankte namens de familie voor de betoonde deelneming en de gesproken hartelijke woorden.

Onder de talrijke bloemstukken waren kransen van het hoofdbestuur, van de afdeelingen Den Haag en Nijmegen en van de presidente der Redactie-Commissie van het ,,Kol. Weekblad''.

,,Indië Weerbaar''.

Lezing gehouden door den heer *W. V. Rhemrev*, kap. Inf. N. I. L., lid van de *Deputatie ,,Indië Weerbaar''* voor: de Koninkl. Vereeniging ,,*Onze Vloot*'', afdeelingen Amsterdam, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem en DenHelder;

de Kon. Milit. Academie te Breda;

het Alg. Nederl. Verbond, afdeeling Rotterdam;

de Handelshoogeschool te Rotterdam;

de Hoogescholen te Amsterdam, Groningen en Leiden;

de Technische Hoogeschool te Delft.

Mijnheer de Voorzitter!

Dames en Heeren.

Indien ik het woord hier tot U richt, dan doe ik dat om U te geven een juist en klaar beeld van de actie ,,Indië Weerbaar''.

Het doel is niets anders, dan wat te lezen is in de hierbij opgenomen motie, n.l. ,,Indië militair weerbaar'' te maken.

Toen ik de overtuiging kreeg, dat wij reeds leven in de schaduw van groote komende gebeurtenissen; dat eene voortduring van de bestaande weerloosheid van N. I. daardoor een misdaad zou zijn jegens de toekomst van Nederland en jegens de toekomst van N. I. heb ik het als mijn plicht opgevat ,,reveille'' te blazen.

In het feit, dat deze beweging als een vuur om zich heengreep, ligt voor mij het bewijs, dat deze actie niet kunstmatig is opgezet, maar dat door het spontane de aanwezigheid van een gevaar terdege is gevoeld. Wanneer toch dat gevaar niet bestond, had deze actie nimmer zoo spontaan en zoo gretig om zich heengegrepen.

Mijne voorstellen waren:

,,Op een en denzelfden dag op zooveel mogelijk plaatsen in N. I. vergaderingen te houden; aan die vergaderingen eene motie aan te bieden, waarin wij onbewimpeld en eerlijk onze meening zouden zeggen omtrent den huidigen toestand onzer defensie en de wensch uit te spreken tot eene tijdige en afdoende weerbaarmaking van N. I. Bij aanneming zou die motie zoo spoedig mogelijk door een deputatie aan Z. E. den G. G. van N. I. worden aangeboden en daarna door eene deputatie aan H. M. de Koningin, Z. E. den M. van K. en de St. G. in Nederland.

En het is naar aanleiding van de in Juni 1916 in Indië geboren actie, dat thans de deputatie I. W. hier in het oude Moederland is.

De deputatie bestaat uit de 6 ondervolgende leden:

1. F. Laoh, Afgevaardigde van de Perserikaten Minahassa.
2. Prins Ario Koesoemodiningrat, afgevaardigde van den Prinsenbond.
3. Raden Toemengoeng Danoesoegondo, Afgevaardigde Regentenbond.
4. Mas Ngabehi Dwidjo Sewojo, Afgevaardigde Boedi Oetomo.
5. Abdoel Moeis, Afgevaardigde van den Sarikat Islam en ten
6. mijn persoontje, als Nederl. afgevaardigde, terwijl als leider en raadgever der deputatie is opgetreden Z. E. de Oud-Gouverneur-Generaal Idenburg.

Mijne bedoeling met de zending van de deputatie naar Nederland is niets anders dan: ,,het overbrengen van het zwaartepunt van de in Indië gebóren actie naar Nederland in de hoop, dat de pers, de vereenigingen en welke corporaties en wie dan ook, de actie zullen overnemen en doorzetten in vereeniging met ons in Indië, om te komen tot het gewenschte resultaat, d.i. eene tijdige en afdoende weerbaarmaking van N. I.''

Men heeft mij meermalen gevraagd tegen welken vijand wij ons weerbaar hebben te maken. Mijn antwoord hierop is:

,,Tegen iederen vijand, wie hij ook zij''.

Het is niet alleen onpolitiek hardop te zeggen tegen welken vijand wij ons weerbaar hebben te maken, maar de vriend van heden kan immers morgen onze vijand zijn, en, indachtig aan het proces Minami, hoop ik, dat men hier in Nederl. niet zal vervallen in de grove fout verleden jaar in Semarang begaan.

Het standpunt van de actie is gebaseerd op de beide onder volgende grondslagen:

1o. geen bepaald stelsel van defensie aangeven.

2o. geen politieke actie voeren.

Ad. 1. Ware ik in den beginne van de actie gekomen met een bepaald stelsel van defensie, financieël, maritiem en militair uitgewerkt, dan waren anderen waarschijnlijk ook met een ander stelsel van defensie te voorschijn gekomen. Wij zouden dan in een maand tijd minstens tien verschillende stelsels van defensie hebben gekregen; wij zouden hierover praten, praten en nogmaals praten en over tien jaar zouden wij nog praten en twisten over het beste stelsel van defensie, ten minste wanneer N. I. nog N. I. was. En om de doodeenvoudige reden, dat de Regeering middels de Staatscommissie van 1912 de strategische grondslagen van de defensie reeds had gepaald, was het beslist onnoodig om met een ander stelsel voor den dag te komen.

En niettegenstaande de kwasie diepzinnige vertoogen van Nederlandsche en Inlandsche politieke tinnegieters en ander onrijp groen, hecht 99 pCt. van alle nuchter denkenden meer waarde aan het *deskundig* rapport van de S. C. van 1912 dan aan allerlei fantastische plannetjes van menschen, die van militair technische zaken geen begrip hebben.

Ik wil curiositeitshalve hier aanhalen het oordeel van den grootsten vijand van al wat militair is, van den leider van de partij, die in hare vanen voert de leuze ,,geen man, geen cent'', geuit in de vergadering van 23 Maart j.l. De heer Troelstra dan besprak

het rapport van de S. C. van 1912 en zeide: ,,Voor een lichaam als de Tweede Kamer is hier dus, wat *deskundigheid* betreft, waarborg genoeg aanwezig, om wanneer er een brochure komt, al is die van een militair, dan maar niet eenvoudig mede te werken tot de uitvoering van denkbeelden, welke daarin de juiste worden geacht.''

Ad 2. *Geen politieke actie.*

Wij allen weten, dat van alle vereenigingen, die in N. I. op 31 Augustus 1916 hebben mede gedemonstreerd, slechts een tweetal getracht heeft aan de actie I. W. een ,,politiek tintje'' te geven en gemeend heeft de Regeering hun stelsel van defensie te moeten aanbevelen.

Daarom haal ik dan ook met genoegen hier aan het oordeel van de intellectueel en moreel hoogstaande Inlandsche Vereeniging, de *Regentenbond*, voorkomende in de ,,Groene Amsterdammer'' van 17 Maart j.l. waarin de afgevaardigde van dezen bond, de heer Danoesoegondo, Regent van Magelang, het volgende schreef:

,,Het Comité I. W. heeft over de vraag: *hoe* moet ,,de defensie van Indië worden?'', geen meening. ,,*Het heeft zulk een meening ook van het volk niet ,,gevraagd*. Met en namens het volk wenscht het ,,slechts, dat Indië weerbaar zij, en dat het dit worde ,,zoo spoedig mogelijk.''

Dat ik steeds getracht heb van de actie I. W. verre te houden, en nog steeds verre zal houden, eene politieke actie, ligt voor de hand.

Ten overvloede verwijs ik naar de bewoordingen van de motie, die op 31 Augustus j. l. in Indië werd aangenomen en eenigen tijd geleden ter bevoegder plaatse werd aangeboden:

MOTIE.

De vergadering van ingezetenen van Nederlandsch-Indië van alle rassen, bijeengekomen op 31 Augustus 1916,

Overwegende:

dat de weerbaarheid van Nederlandsch-Indië tegen eene mogelijke vijandelijke aanranding een dringende en onafwijsbare eisch is, gesteld door de behoefte aan zekerheid in de toekomst voor een snelle en regelmatige ontwikkeling van land en volk en erkend door ingezetenen van allen landaard zonder onderscheid;

dat de ervaring van hetgeen in de laatste twee jaren op het wereldtooneel is voorgevallen aan de volken de dringende les voorhoudt om weerbaar te zijn en, gereed, zoo noodig, alleen op eigen kracht te steunen ter handhaving van hunne zelfstandigheid;

dat de tegenwoordige staat van weerbaarheid van Nederlandsch-Indië bij allen, die zich verzetten tegen de gedachte aan eene mogelijke overweldiging met alle noodlottige gevolgen daarvan, slechts een gevoel van onvoldaanheid en onrust vermag in te boezemen;

spreekt als hare vaststaande overtuiging uit, dat het een levensbelang is om Nederlandsch-Indië tijdig en afdoende zoo ter zee als te land in staat van weerbaarheid te brengen;

vleit zich met de hoop, dat deze uitspraak weerklank moge vinden bij de Kroon, de Regeering en de Staten-Generaal bij de tenuitvoerlegging van de reeds ter hand genomen taak om Nederlandsch-Indië weerbaar te maken en

noodigt het Comité Indië Weerbaar uit van dit haar besluit mededeeling te doen in Nederland aan Hare Majesteit de Koningin, Zijne Excellentie den Minister van Koloniën en de Staten-Generaal en in Nederlandsch-Indië aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal.

Uit deze motie blijkt dus zonneklaar dat niemand er aan dacht, om een bepaald stelsel van defensie te pousseeren of om aan de actie een politiek tintje te geven.

Ik wensch even Uw aandacht te vestigen op het standpunt en de houding van de Minahassa en Ambon.

Toen de kreet I. W. in Indië voor het eerst werd gehoord, waren de Minahassa en Ambon de eersten, die sympathie kwamen betuigen aan de actie. Van die eerlijke en loyale zijde werd niet de minste poging gedaan om de beweging te vertroebelen met eene politieke actie. Toen hun gewezen werd op het verschil in standpunt en houding van de verschillende vereenigingen was het fiere antwoord van de Minahassa en Ambon:

,,Er dreigt direct gevaar. Wij, Minahassa en Ambon, stellen ons zelve, onze kinderen en ons geld ,,*onvoorwaardelijk* ter beschikking van Holland. Wij ,,zullen eerst toonen met daden, dat wij eventueele ,,politieke rechten hebben verdiend. En zooveel vertrouwen hebben de Minahassa en Ambon in U, ,,Hollanders, dat wij zeer goed weten, dat als wij het ,,verdiend hebben, wij ook van U zullen krijgen de ,,politieke rechten, die wij wenschen.''

Dames en Heeren! Ziet daar het antwoord van de Minahassa en Ambon. Nederland mag trotsch zijn op die loyale onderdanen.

* * *

De vraag, waarom het gaat, de kern waarom de geheele zaak draait, is deze:

,,Moeten wij Indië weerbaar maken of weerloos laten, zooals nu?''

Zijn er waarlijk nog Nederlandsche Vrouwen of Mannen voor wie het nog een vraag is: of Indië weerbaar moet worden gemaakt? Weerbaar, d.w.z. zóódanig in staat gesteld om van zich af te slaan, om zich te verdedigen tegen een aanvaller — wie hij ook zij — dat het werkelijk bij machte zal zijn, zich te handhaven? Te handhaven, mijne Hoorders, dat Koninklijk parool, waaronder Nederland eenmaal zijn eigen onafhankelijkheid, zijn eigen vrijheid bevocht, de trotsche leuze, waaronder wij allen ons immers hebben geschaard: ,,Ik zal handhaven?''

Zijn er waarlijk nog Nederlanders, die *niet* voelen zouden onze hooge roeping, om Indië, dat ons eenmaal rijk maakte en krachtig, nu óók te beschermen, die niet zouden inzien, dat Indië ook thans nog is de hoeksteen van onze internationale beteekenis, de hoofdvoorwaarde voor het welvaren van ons volk; die niet inzien, dat Indië is de kurk waarop drijft de Ned. Volkswelvaart?

Zijn er inderdaad nog, die kunnen voorbijzien onzen plicht om te blijven behartigen het belang van de Inlandsche bevolking, die wij namen onder onze bescherming en die wij langs lijnen van geleidelijkheid hebben op te voeden en te ontwikkelen ter bevordering van haar geestelijke en stoffelijke welvaart, en dat wij daarom de maatregelen hebben te nemen, die moeten beletten, dat Indië ons afhandig wordt gemaakt?

Zijn er soms die niet voelen dien eere-plicht, die eere-schuld, die bovendien nog is de behartiging van ons eigen volksbelang! Gelukkig de natie, waarvan nog het geweten spreekt.

Is het eigenlijk niet bedroevend voor de Nederlandsche natie, dat Indië eene deputatie moet afvaardigen om haar te wijzen op hare plichten?

Er zijn er, die gemeend hebben, dat onze actie staat in het teeken van oppositie tegen de Regeering; welnu, niets is minder waar! Integendeel is het ons eenig doel, de Regeering moreel en daadwerkelijk te steunen, zooveel als in ons vermogen is, om op die wijze eindelijk te geraken tot: ,,eene tijdige en afdoende weerbaarmaking van ons Indië''.

Maar tevens willen wij er de Nederlandsche natie van doordringen, dat ook zij de Regeering daarin te steunen heeft, om te vervullen de roeping, de plicht van koloniseerend volk, om te bevorderen haar eigen groote belangen, om te behouden de achting van de geheele wereld, welke zij door haar doen of laten op het spel zet.

En van dit groeiend besef van haar plichten, hopen wij dan eindelijk eens den weerklank te zullen vernemen in de Kamer, waar de mannen zitten, die het volk vertegenwoordigen.

Er is nu waarlijk genoeg gepraat, beschouwd, gehoord en overwogen. De zalige tijden van geteuter, geleuter en gepeuter zijn nu voorbij. Daden moeten er komen. Daden moeten worden geëischt door ons volk en tot stand gebracht in hun vertegenwoordiging!

Want als wij lezen, hoe daar zooveel gepraat en gepleit wordt voor allerlei eerste en allereerste belangen, die meestal hun oorsprong vinden in de partijpolitiek, dan krijgt men van slechts enkelen den indruk, dat ook naar hunne meening de defensievraagstukken niets te maken hebben met partij-politiek.

Edoch...... dit zal wel altijd onbereikbaar blijven, zoolang er één partij is, die zich stelt buiten, ja tegenover de daadwerkelijke handhaving van onze onafhankelijkheid en tegenover onze eer als natie; tegenover de krachtige beveiliging van Ned.-Indië, de kurk, waarop drijft onze volkswelvaart! O zeker, zij *zeggen* het wel, dat zij onze onafhankelijkheid willen en zij hebben het in 1914 luide herhaald,...... maar verder dan *woorden* komt het niet. Want als die woorden in daden moeten worden omgezet, dan komt de waarde ervan duidelijk aan het licht, bij het zich verzetten tegen elke militaire begrooting, die de middelen vraagt om ons te kunnen verdedigen. ,,Met hooivorken'' dan zeker, zooals Minister Colijn het indertijd zoo juist qualificeerde.

Dan wordt er gezegd, ja, wij willen thans de neutraliteits-handhaving nog wel, maar waarom zouden wij dat, nu, na dezen oorlog óók nog willen?

De vraag is dus alléén deze: ,,Of Indië beschermd moet worden, ja of neen?'' En een vertegenwoordiger van het Nederlandsche volk, die hierop ten slotte ,,neen'' antwoordt, laadt daarmede een — men moet haast zeggen — misdadige verantwoordelijkheid op zich, zoowel tegenover het geheele Nederlandsche volk, als tegenover ons Indië, dus tegenover de gezamenlijke Rijksbelangen.

Tegenover de vredes-illusionisten en pacifisten à outrance wil ik kort zijn. Hun bedoelingen zijn goed, maar wie door de geheele geschiedenis der menschheid...... wie door den oorlog van heden nog niet begrepen heeft de waarheid van het woord van Cromwell: ,,Bid God, maar houd je kruit droog'',......... die zal zelf door het krachtigste betoog wel niet meer te overtuigen zijn.

* * *

De eisch om Indië weerbaar te maken, is voor Nederland niet uitsluitend een vraagstuk van binnenlandsch belang. Ik wil hiermee zeggen, dat men niet meenen moet, dat het ten slotte is een Nederlandsch-

onder-onsje, waarin wij na veel gehaspel en veel gepraat, naar believen en ongestraft kunnen beslissen, of wij Indië nu eens willen gaan verdedigen of niet, en dat het overige deel van de wereld er onverschillig onder zal blijven, wat het resultaat van ons gepraat zal wezen. Weest ervan overtuigd, dat met zeer groote belangstelling de groote mogendheden, en vooral de groote zeemachten, die evenals wij levensbelangen hebben in het Oosten, op al onze handelingen letten, en dat ook zij deze, onze Indische actie met groote belangstelling volgen!

Men weet het zéér goed in Australië, in Japan, in Amerika, in Engeland, dat er in onzen Archipel actie is gevoerd om aan onze weerloosheid een einde te maken, en om te blijven wat wij gaarne zijn: *Nederlandsch en geen ander Indië!* Even goed weten zij, dat thans hier eene deputatie is, om die actie te gaan overplanten naar het Moederland, waar de beslissing ligt, in het hart van het Nederlandsche volk zelve. Meent gij, dat het antwoord, dat Nederland geven zal op dezen alarmkreet, onze Aziatische buren onverschillig laat?

Het heeft er soms de schijn van, dat het gros van het Nederlandsche volk overgerust geworden is door zijn meer dan 100-jarige rust, te midden der wereldconflicten, en daardoor een groote onverschilligheid ten dezen aan den dag legt. ,,Waarom zouden anderen ons verontrusten"? zoo redeneert men. Wij bemoeien ons toch immers ook niet met hun zaken?" Best mogelijk, maar men vergeet daarbij, dat wij nu eenmaal niet op een onbewoond werelddeel zitten. Evenals in de dagelijksche samenleving, leven wij ook als volk, te midden van de gemeenschap: de gemeenschap der volkeren, waartegenover wij onze rechten hebben, ja, maar ook onze verplichtingen.

En wie die plichten meent te mogen verwaarloozen of trotseeren, die maakt zich jegens die gemeenschap onmogelijk en wordt te avond of te morgen verjaagd.

Het antwoord, dat het Nederlandsche volk zal geven op onzen kreet om weerbaarheid......... het zal weerklinken bij al onze buren hier en in Oost-Azië!

Wee ons, als wij ons dan onmogelijk hebben gemaakt!

Het buitenland moet weten, dat wij in de allereerste plaats begeeren, ja *eischen*, met rust te worden gelaten en dat wij gereed zijn, om dien eisch met daden kracht bij te zetten.

Politiek is op macht en op macht alléén gebaseerd, dat heeft de huidige oorlog nogmaals bewezen en de strijd, die ontbrandt, waar levensbelangen met elkaar in botsing komen, wordt niet voorkomen of gewonnen door tractaten, door ,vodjes papier", maar door hem, die de noodige kracht ontwikkelen kan. Keurt dit af, best. Zegt, dat het anders worden moet en zal...... uitstekend; wij allen hopen, dat de toekomst ons de vervulling van die wenschen eenmaal brengen zal.

Maar het *is* nog *niet* zoo, en waar wij *nu* onze houding hebben te bepalen voor het *tegenwoordige*, hebben wij ook met het *tegenwoordige* rekening te houden. Maar ik wil mij niet langer stellen op dit standpunt. Ik hoop, ik vraag, neen, als goed Ned. Staatsburger *eisch* ik, dat Nederland Indië *niet* zal prijsgeven en het dus ook niet langer het zwaard onthouden, waaraan het, ter zelfverdediging, en niet voor imperialistische doeleinden, reeds zoo lang behoefte heeft en dat het thans nogmaals dringend vraagt....

Ik eisch dit in naam van de toekomst van Nederland en in naam van de toekomst van Indië.

* * *

Hoe dat zwaard er uit moet zien?

Er is veel gepraat over het stelsel van verdediging dat Indië noodig heeft, er is gecritiseerd, van onbekwaamheid beticht en verdacht gemaakt. Er is betoogd, uitspraken van veldheeren en vlootvoogden zijn geciteerd, rijp en groen — en vooral veel groen heeft mee betoogd, — afgebroken en voorgelicht, maar...... de daden bleven uit, en de weerloosheid welke al die sprekers bestreden, ze bleef in al haar onmacht gehandhaafd!

De deputatie mag, wil en kan in deze quaestie geen uitspraak doen. Dit zou zijn in dezelfde fouten vervallen, die wij in anderen afkeuren.

En daarom men vertrouwe onze Regeering en late aan haar de beslissing van het stelsel. Men late aan haar over te beslissen hoe het zwaard, dat wij behoeven, er uit zal zien, want de regeering alleen beschikt over de financieele, maritieme en militaire deskundigen.

* * *

Willen wij bereiken ons groote ideaal, d.i. de ongestoorde ontwikkeling van de economische, intellectueele en moreele weerbaarheid, dan *moet* voorafgaan de *militaire* weerbaarheid. En waarom?

Waarom de militaire weerbaarmaking in de eerste plaats? Uitgaande van het standpunt: ,,Eerst het noodige, dan het nuttige en eindelijk het aangename", ligt het voor de hand, dat wij in de allereerste plaats moeten beginnen met de ,,Militaire" Weerbaarmaking van N.-I. Wanneer wij 10 verschillende nooden hebben te bevredigen, dan begint men natuurlijk met die behoefte, die in de allereerste plaats in aanmerking komt, hier de ,,Militaire" weerbaarmaking. Ik wensch niet verkeerd begrepen te worden en daarom herhaal ik hier, wat ik steeds en overal heb gezegd, dat *,,de militaire weerbaarmaking is het eenige schild, waarachter de weerbaarmakingen op intellectueel, moreel en economisch gebied ongestoord kunnen plaats hebben."* Wat toch hebben wij aan deze laatste weerbaarmakingen als *wij te midden van deze evolutie onze onafhankelijkheid en onze vrijheid verliezen als gevolg van eene te late militaire weerbaarmaking?* Niets nietwaar. Dus in de allereerste plaats: de ,,Militaire" weerbaarmaking. Is deze grondslag gelegd, dan kunnen wij *in alle gerustheid arbeiden aan de snelle en regelmatige ontwikkeling van land en volk.* Het is immers onmogelijk aan de evolutie van Indië te arbeiden, wanneer een buitenlandsche aanval steeds, als een eeuwig dreigend zwaard van Damocles die ontwikkeling bedreigt. Welke Nederlander zal zijn kapitaal, zijn energie, zijn tijd en zijn idealen durven geven aan eene evolutie, waarboven steeds dreigt dat zwaard van Damocles, als gevolg van verwaarloozing of van eene te late ,,Militaire" weerbaarmaking. Nog eens en ik herhaal: *,,De militaire weerbaarmaking, zooals de actie I. W. dit bedoelt en nastreeft, is de kurk, waarop drijven alle andere weerbaarmakingen, zooals de weerbaarmaking op moreel, intellectueel en economisch gebied."*

Trouwens de geheele motie van 31 Augustus toch spreekt slechts van een *militaire* weerbaarmaking van Indië; dit blijkt ten duidelijkste uit hare bewoordingen. Willen wij dus bereiken ons groote ideaal: ,,de ongestoorde ontwikkeling van de moreele, intellectueele en economische weerbaarheid", dan is dit niet mogelijk zonder voorafgaande militaire weerbaarmaking.

Nu zijn er lieden, die aldus redeneeren:

,,Indië verkeert op het oogenblik in een toestand, dat het Nederland als voogd nog niet kan missen. Wij willen dan ook Indië wel militair weerbaar maken, maar dit kan slechts geschieden door een Inlandsche militie en omdat de Inlandsche militie zooveel verplichtingen op de Inlanders legt, moeten die Inlanders (naast die verplichtingen) rechten en wel politieke rechten krijgen." Deze lieden willen dus wel iets geven, indien zij daarvoor iets ontvangen. Hoewel deze stelregel, op zich zelf beschouwd, niet absoluut slecht kan genoemd worden, is hij in casu, geheel en al verkeerd. Waarom?

Om de volgende redenen:

De redeneering gaat eerstens uit van de veronderstelling, dat eene militaire weerbaarmaking van Indië per sé moet gepaard gaan met een Inlandsche militie op Java. *Deze praemisse is geheel onjuist, want de actie I. W. is niet uitgegaan van de wensch naar eene Inlandsche militie.*

Hoe de S. C. van 1912 denkt over de Inlandsche militie, lezen wij op bladzijde 24 van het rapport: ,,Een leger daartoe in staat is echter met geen mogelijkheid voor onzen archipel te verkrijgen; zelfs niet bij eene algemeene vorming van militieplegers uit de inlandsche bevolking, waarvan de practische bestaanbaarheid, naar het eenstemmig oordeel der commissie, bovendien voorshands eene utopie moet worden geacht."

Maar de redeneering is ook in een ander opzicht absurd. ,,Men" begint, om een beeld te gebruiken, met te zeggen, dat Indië thans nog onder voogdij moet staan. Dat wil dus zeggen, dat men" toegeeft (en het zou ook moeilijk anders kunnen), dat Indië op dit oogenblik nog onmondig is. Wat doet men in het algemeen met onmondigen? Zij moeten op natuurlijke wijze geleidelijk en *met de jaren* tot ontwikkeling gebracht worden, en doet men dit anders, dan komt het spreekwoord: ,,vroeg rijp, vroeg rot", in toepassing.

Welnu, de lieden, die aan de actie I. W. een politiek tintje willen geven eischen nu reeds politieke rechten voor Indië, dat zij zelf nog onmondig verklaren. Meenen zij, dat Indië misschien daardoor plotseling mondig wordt? Geeft men in een beschaafd land aan onmondigen dergelijke rechten? Ik verwijs dan ook slechts naar de rede van den heer J. Th. Gerlings, de man, die het werk voortzet van den grooten Javanen-kenner en Javanen-vriend van Deventer, op Zaterdag 28 April in de Koningszaal in Artis. *De heer Gerlings zeide, dat èn van Deventer èn hij het Javaansche volk nog niet rijp achten voor het toekennen van politieke rechten.*

Neen, laten wij verstandiger wezen! Laten wij Indië niet op onnatuurlijke wijze, doch *geleidelijk en met de jaren* tot ontwikkeling brengen; dit is de beste waarborg voor een gezonde en vruchtdragende evolutie. Juist *hierom* moet de *militaire* weerbaarmaking, die een dergelijk geleidelijk proces mogelijk maakt, zoo spoedig mogelijk en liefst dadelijk tot stand komen.

Ik hoop, dat voor mijn hoorders meteen duidelijk is geworden, dat tusschen de ,,militaire" weerbaarmaking, zooals de actie I. W. dit bedoelt en nastreeft en de andere hierboven aangeduide weerbaarmakingen aan den anderen kant een groot verschil bestaat, n.l. dat de ,,militaire" weerbaarmaking *noodzakelijk* is om de andere *mogelijk* te maken, dat zonder de militaire weerbaarmaking de anderen missen de zekerheid in de toekomst voor eene regelmatige ontwikkeling van land en volk. En wanneer zij dit onderscheid klaar voor oogen houden, zullen zij hen, die onze reine zaak trachten te vertroebelen door politieke tintjes, met een schouderophalen kunnen beantwoorden.

Er zijn verder ook nog menschen, die, hoewel mis-

schien onbewust, verwarring veroorzaken, door naast en tegelijk met de actie tot militaire weerbaarmaking van Indië, een actie te voeren tot verbetering van onderwijs, hygiëne en andere economische toestanden. Hoewel deze laatste actie zeer zeker te prijzen valt, is het jammer, dat zij, op deze wijze gevoerd met een andere actie, *waarmee zij feitelijk niets te maken heeft*, de onnadenkenden op een dwaalspoor kan brengen. *Alle* aandacht moet thans gewijd worden aan de allernoodzakelijkste weerbaarmaking van Indië, die, zooals aangetoond, de militaire weerbaarmaking is, omdat, zonder deze, de regelmatige ontwikkeling van Indië niet mogelijk is. Wat geeft het, indien thans begonnen wordt aan verbeteringen op allerlei gebied, zoo straks of morgen alles gestaakt zou moeten worden door mogelijke vijandelijke aanranding.

Nu Indië eenmaal begint te ontwaken, zal het ook, en daaraan twijfelt trouwens niemand, *te rechter tijd* alles krijgen, wat het noodig heeft, ook goed onderwijs, ook goede oeconomische toestanden en ook politieke rechten.

De Regeering werkt immers reeds in die richting en wij moeten haar daarvoor dank zeggen. Als wij nu maar ook de zekerheid hadden, dat Indië's ontwikkelingsproces ongestoord en geleidelijk zijn gang kan gaan.

En juist om die zekerheid te verkrijgen, wordt de actie I. W. gevoerd.

* * *

Ik zou degenen, die zoo hard roepen om een Inlandsche militie op Java, in gemoede willen vragen, of het hun werkelijk ernst is met de evolutie en ontwikkeling van N.-I. Ik zou hun willen vragen, of zij zich wel terdege rekenschap *hebben gegeven van de porté van deze kwestie, van de reusachtige bezwaren en gevaren op allerlei gebied, dus ook voor den rustigen gang der evolutie van N.-I., die er aan de verwezenlijking verbonden zijn*. Ik verwijs hun naar de conclusie van het hierboven aangehaalde rapport van de S. C. van 1912 en waarvan de onderteekenaars zijn mannen van groote politieke en technische bekwaamheid. Maar voor alles wil ik hen weder toeroepen: „Laat de wijze, waarop Indië weerbaar gemaakt moet worden, aan onze regeering over en steun haar zooveel gij kunt, want die taak is al uitermate zwaar. *Bedenkt daarbij, dat de actie I. W. en onze zending niet zijn uitgegaan van de wensch naar eene Inlandsche militie of welke anderen bepaalden vorm van weerbaarmaking ook.*"

Ik kan U niet genoeg met den grootsten nadruk herhalen: ,,*De actie I. W. wenscht niets anders dan dat Indië zoo spoedig mogelijk weerbaar zij.* Nimmer heeft de actie I. W. willen voorschrijven of aanbevelen de wijze waarop Indië Militair Weerbaar moet worden gemaakt."

Dames en Heeren. Ik wensch even uw aandacht te vestigen op een artikel getiteld ,,Het Comité Indië Weerbaar' en voorkomende in de *Avondpost* van Vrijdag 30 Maart 1917 avond-editie, tweede blad en waarvan ik eerst zoo juist kennis nam

De schrijvers van dit artikel hebben kans gezien in 2 kolommen druks zooveel tegenstrijdigheden en onzin bij elkaar te persen, met, als culminatiepunt, een heerlijk, fantastisch militair technisch plan, als alleen mogelijk is bij personen, die een keukenwagen nog niet kunnen onderscheiden van een dreadnought, maar toch meepraten.

Oordeel zelve:

In de 1ste kolom staat: ,,De wenschen van dit Comité zijn, dat Indië wel weerbaarheid wil, alsook hiervan de lasten dragen, *maar meteen zeggen, hoe de militie zal geregeld worden*".

In de 2de kolom staat: ,,Het Comité I. W. doet ten aanzien van de weerbaarmaking van Indië *geenerlei bepaalde voorstellen* en laat het ,,*hoe*" *geheel* aan de bevoegde autoriteiten over."

Ra, ra, hoe zit dat? In die 2 kolommen staan twee standpunten, die juist lijnrecht tegenover elkaar staan.

In de 1ste kolom staat, dat het Comité I. W. meteen zeggen wil, ,,hoe de militie zal geregeld worden", dus wel degelijk bepaalde voorstellen heeft, dus wel degelijk zich bemoeit met het ,,hoe" en dus dit ,,hoe" *niet* overlaat aan de bevoegde autoriteiten, terwijl in de 2de kolom geschreven wordt, dat het Comité het ,,hoe" overlaat aan de bevoegde autoriteiten.

Dat het Comité I. W. voor dergelijken onzin en ,,streberei' niet aansprakelijk is, zal wel duidelijk zijn. En na het door mij hierboven aangevoerde, aan de hand van de motie, is het begrijpelijk, dat men dergelijke van-alles-verstand-hebbende-bemoeials toe roept:

,,Schoenmakertjes, blijft bij je leest".

Het mooiste van alles is, dat, even nadat gezegd is, dat het Comité het ,,hoe" geheel aan de bevoegde autoriteiten overlaat, de schrijvers toch laten volgen: ,,Voor het landleger op Java alleen, een 100.000 tal militietroepen en wel inlandsche landbouwers in dessa's verdeeld, langs de spoorlijnen gevestigd. Geen kazerneering, maar oefening van kleine groepen, door zich langs de spoorlijn verplaatsende instructeurs, enz., etc."

Dames en Heeren. Staat men niet versteld over die ,,vrijmoedigheid" zullen wij maar zeggen, om te beweren, dat het Comité I. W. ten aanzien van de weerbaarmaking geenerlei bepaalde voorstellen doet en toch, een kolom daarvóór en eenige regels daarna, het tegengestelde beweert, en dan te doen voorkomen alsof de actie I.W. uitsluitend vraagt en is uitgegaan van de wensch naar eene Inl. militie op Java, *wat absoluut onwaar is.*

Al is de leugen nog zoo snel, de waarheid achterhaalt ze wel.

Heb ik te boud gesproken, als ik zeg, dat *vooral „veel onrijp groen*" brutaalweg spreekt en oordeelt over militair-technische zaken, waarvan zij geen flauw begrip hebben?

* * *

Heb ik logisch de militaire weerbaarmaking voorop gesteld, het groote ideaal: de moreele, intellectueele en economische weerbaarheid is dus slechts te verwezenlijken achter een hecht schild van physieke weerbaarheid, d.i. in dezen de militaire weerbaarheid.

Voor de verwezenlijking van deze, onze desiderata is in de allereerste plaats geld noodig, véél geld, dat bovendien in den kortst mogelijken tijd ter beschikking der Regeering moet komen.

Een politiek dus, die er op berekend is om slechts in een verre, nog niet afzienbare toekomst de noodige geldmiddelen te verschaffen, is uit dien hoofde alleen reeds verwerpelijk, kan zelfs misdadig blijken te zijn.

De vraag is nu: hoe komen wij thans aan de middelen ter uitvoering van wat hoog noodig is? Het antwoord daarop is: door voor Indië een flinke leening te sluiten. Maar dan komt vanzelf de tweede vraag, die is: hoe vinden wij de middelen om de aan zulk eene leening verbonden, jaarlijksche renteschuld te betalen?

Ons antwoord daarop is: door Indië zoo wijd mogelijk open te stellen voor het particulier initiatief en particulier kapitaal en door dit zoo krachtig mogelijk aan te moedigen en te steunen.

Men versta mij wèl: Indië is het land der ,,onbegrensde mogelijkheden", daarom ben ik vast overtuigd, dat een financieele steun aan den particulieren ondernemingsgeest, van staatswege onnoodig zal blijken. Het zal, naar mijne oprechte overtuiging, geheel voldoende zijn voor handel en industrie de belemmeringen weg te nemen, die hun thans door een kortzichtige bureaucratie in den weg worden gelegd. Reeds van Hogendorp klaagde in zijne brieven aan zijn vader, den kingmaker, dat de bureaucratie alle particulier initiatief weerde.

Ik wil hier als voorbeeld aanhalen den zeven-mijlslaarzen-snellen opbloei van Californië, Australië en, last not least, Malakka.

Het tienmaal kleinere Malakka was financieel sterk genoeg om, zonder eenig bezwaar, aan Engeland onder meer twee dreadnoughts voor zijn vloot aan te bieden. Daar echter werd aan het particuliere initiatief volkomen de vrije hand gelaten, men verwelkomde het.

En het tienmaal grooter Ned. Oost-Indië kan niets, niets doen, zelfs niet voor zichzelve. Maar hoe is daar dan ook de toestand?

De toestand in Indië is thans zoo, dat 't handel en industrie steeds moeilijker gemaakt wordt zich te vestigen en te ontwikkelen in plaats dat deze, gelijk zulks in andere, maatschappelijk jongere landen, het geval is, als welkome, welvaart-brengende factoren, met open armen ontvangen worden.

Het gevolg is, dat vele takken van industrie en handel, in hun groei gestuit, ja soms zelfs, zooals met de mijn-industrie 't geval is, geheel gedood worden.

Dit nu houdt de ontwikkeling van Indië, niet alleen op economisch, doch ook op maatschappelijk, sociaal en intellectueel gebied, op onverantwoordelijke wijze tegen.

Aan deze belemmeringen moet zoo spoedig mogelijk en afdoende, een einde gemaakt worden.

Wij mogen verschillen in onze opvattingen omtrent de sociale idealen, zeker is, dat wij, om tot die idealen te geraken, de natuurlijke evolutie niet kunnen ontberen, dit is het cultureele stadium der kapitalistische maatschappij.

Zich of anderen aan deze wet te onttrekken, door zich of hen, vóór zij daarvoor rijp zijn, het ideaal pasklaar op te dringen, beteekent het dooden van zich zelf of van het ongelukkige proefkonijn.

Wij kunnen, wij mogen aan de jongeboren maatschappij, het kapitaal, dat zij voor haar groei noodig heeft, niet onthouden. En wanneer wij hier spreken van het kapitaal, dan bedoelen wij daarmede niet alleen het financieele, doch in gelijke mate het intellectueele en dat van den stoeren arbeid. Dit kapitaal vragen wij, zonder uitsluiting of belemmering van de kanalen en wegen, waarlangs ons dit uit een politiek oogpunt in de eerste plaats van het buitenland kan toevloeien, ook van Nederland, van ons eigen land, van ons eigen volk, en wel omdat wij tot dat volk behooren, het liefhebben, er één mede zijn en *willen blijven.*

Wij vragen dus van het Nederlandsche volk, èn de gelden, èn het intellect, èn de energie en de mannen en vrouwen in groote drommen, die vruchtbaar dit kunnen verwerken, ten zegen van het Nederlandsche Rijk, van de twee-eenheid Nederland en Indië.

Wij vragen dit kapitaal van U in zijn meervoudige gedaante, omdat het onontbeerlijk is voor elke evolutie, dus ook voor die van N. I.

En evenals voor het individu in zijn prilste jeugd, wil het kunnen voortleven en gedijen, uitsluitend de bevrediging zijner materieele behoeften levenseisch is, zoo kent ook de maatschappij, de gemeenschap, in de eerste jaren van haar leven geen andere eischen.

* * *

Tot slot een woord tot U, Vrouwen van Nederland. Uw invloed is zoo groot, en goed en zuiver zijn steeds Uwe bedoelingen; legt dan ook Gij Uwe meening in de schaal en spreekt uit, dat ook gij begeert, dat Nederland zijne plichten jegens N. I. nakomt. Waakt mede, dat ons Volk bewaard wordt voor schande, vernedering en verarming. Ziet op naar Uwe Vorstinne en volgt het voorbeeld van die Hoogste Vrouwe van Nederland. Ons volk is zoo moeilijk in beweging te brengen, meestal niet dan als het te laat is. Ons staat het beeld van Polen voor oogen, Vrouwen van Nederland. Ook dààr roemrijke voorvaderen, op welke men terecht trotsch was evenals bij ons; ook daar heftige partijstrijd, evenals bij ons; ook dààr verwaarloozing van defensie, tot eindelijk, plotseling kwam het Finis Poliniae. Zou het met Nederland ook zoo moeten gaan en zou dan net als bij de arme Polen, het nationaal gevoel ontwaken als het te laat is en Nederlandsch-Indië verloren?

En daarom roep ik U, Regeering en Volk, toe:
Handelt. Handelt. Handelt.

„Geef ons ten spoedigste het zwaard, dat wij behoeven. Heeft de S. C. van 1912 niet reeds vijf jaren geleden als hare innige overtuiging gezegd, dat veronachtzaming van die militaire weerbaarmaking een roekelooze onverantwoordelijke lichtzinnigheid is? Laat dan toch eindelijk eens zien een *daad*, opdat wij teruggekomen aan gene zijde van den aardbol kunnen boodschappen aan hen, die ons gezonden hebben: „Onze alarmkreet heeft weerklank gevonden in het vrije Nederland; onze wapenen worden gesmeed en zijn ten spoedigste klaar."

Is de aanwezigheid van onze deputatie niet reeds eene aanklacht, voor de Nederl. Natie?

Daarom roep ik U allen toe: „Ontwaakt allen die nog niet in vollen omvang ziet het gevaar, dat ons allen bedreigt. Ziet gij dan nog niet, dat wij in O. Azië reeds leven in de schaduw van groote komende gebeurtenissen? Toont, dat wij niet te klein en te lamlendig zijn voor de eeretaak jegens Indië. Praat niet langer, maar laat spreken een *daad* van Uw onbuigbaren wil om te beschermen en te verheffen ons Indië. Schudt dan van U af dien geest van Jan Salie en dien geest van Kruideniers, ten zege van Nederland en ten zege van N. I. dus ten zege van de tweeeenheid Nederland en Indië.

Mijnheer de Voorzitter.

Thans rest mij nog slechts de aangename plicht U mijn hartelijken dank te betuigen voor de gelegenheid mij geboden hier in het openbaar een woord tot het Nederlandsche volk te spreken.

Ik heb gezegd.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Hoe dwingt men den Inlandschen werkman?

Naar aanleiding van een artikel van *L. B.* onder bovenstaanden titel in het *Soer. Hbld.* verschenen, heeft zich een pennestrijd ontsponnen tusschen den schrijver en den heer *Putman Cramer*, t. v. notaris te *Bondowoso*.

L. B. beweert, dat met den uit de voortgaande ontwikkeling voortspruitenden economischen vooruitgang een soort sociale ontwikkeling hand in hand gaat, die in goede banen behoort geleid te worden. Volksvereenigingen, van wier werking de ethische voorgangers verbetering der sociaal-economische toestanden verwachten langs vreedzamen weg, zijn druk bezig een geslacht van onverstandige, eigengereide wezens te kweeken.

Een gevolg daarvan is, dat nu reeds de verhoudingen tusschen werkgever en Inlandschen arbeider met den dag scherper worden.

Vooral de suikerindustrie in den *Oosthoek* ondervindt den last der zich wijzigende toestanden en naarmate met het ontwakend zelfbewustzijn van den Inlander de geest van ontevredenheid en verzet grooter wordt, zullen de moeilijkheden toenemen.

De vraag is nu, hoe de Inlandsche arbeider het best in bedwang te houden is, en met kans op succes tot de uitoefening van zijn plicht te brengen.

De gewoonte om bij moeilijkheden tusschen werkgever en arbeider het bestuur te hulp te roepen, acht *L. B.* verkeerd, ja zelfs moest het den bestuursambtenaren verboden worden, zich met dergelijke kwesties in te laten, omdat hun geen wettelijk dwangmiddel ten dienste staat en de wet aan ieder, hij zij werkgever of arbeider, den weg aanwijst om tot zijn recht te komen, indien hij verongelijkt is.

Schr. acht het noodig om met iederen arbeider individueel een overeenkomst te sluiten, inhoudende de regeling van het werk, voorschot, betaling en inhouding daarvan en een boetebeding in geval van het niet nakomen der gestelde contractueele bepalingen.

Dit contract moet worden onderteekend door werkgever en arbeider, en daar de meeste Inl. arbeiders niet in staat zijn hun naam te zetten, kan worden volstaan met een duimafdruk, mits deze wordt gewaarmerkt door een daartoe bij *Stbl. 1916 no. 46* aangewezen ambtenaar (landraadvoorzitter, notaris, assistent-resident). Aan een dergelijken gewaarmerkten duimafdruk wordt volgens *Stbl. 1916, no. 44*, dezelfde waarde gehecht als aan een handteekening.

Door induvidueele contracten dringt de ernst van de zaak beter tot den arbeider door „en bij eventueele fraude is zijn identiteit gemakkelijker vast te stellen".

Niet alleen springt bij contractbreuk de waarde van een dergelijke overeenkomst in het oog, maar men mag ook de opvoedende kracht van een op de juiste wijze gesloten overeenkomst voor den Inl. arbeider niet te licht schatten, daar ze de rechtszekerheid verhoogt en den arbeider gewent aan ernst en plichtsbetrachting. In een volgend nummer van het *Soer Hbl.* bespreekt *L. B.* den weg, dien bij contractbreuk gevolgd zal moeten worden, opdat de werkgever aan zijn recht komt. Deze heeft daartoe een ongezegeld rekest in te dienen bij den landraadvoorzitter. Is dan na al den omslag, aan ieder rechtsgeding noodzakelijkerwijze verbonden, vonnis gewezen en de arbeider veroordeeld tot betaling eener schadeloosstelling, zoo kan het geval zich voordoen, dat er geen of niet genoeg goederen zijn tot verhaal, waarop mondeling of schriftelijk aan den landraadvoorzitter om gijzeling van den schuldenaar gevraagd kan worden, van welke gijzeling de kosten door den eischer worden gedragen.

Daar de arbeiders niets voelen voor maandenlange opsluiting, heeft men in de gijzeling een prachtig middel om de arbeiders te dwingen.

De vraag, in welke richting voor den werkgever verbetering gezocht moet worden in den toestand, beantwoordt de schrijver door als zijn meening te kennen te geven, dat de verbetering gezocht moet worden in het formeele gedeelte des rechts.

„Al dergelijke kwesties moesten „in kort geding" kunnen behandeld worden, zoodat b.v. binnen 8 dagen na indiening der vorderingen de zaken berecht waren."

De veranderingen, die daartoe noodig zijn in het Inlandsch reglement „moeten des te spoediger worden aangebracht, naarmate het duidelijker is, dat snelle rechtspraak in arbeidsgeschillen van zeer groot belang is, niet alleen voor de industrie, doch ook voor den Inlandschen werkman zelf, voor wiens sociale ontwikkeling, opvoeding tot plichtsbetrachting en stipte nakoming van een gesloten overeenkomst een hoofdvereischte is."

De hr. *Putman Cramer* bovengenoemd is het met *L. B.* volkomen eens, dat het wenschelijk is, dat de verhouding tusschen de werkgevers en de Inl. werklieden in een deugdelijk schriftelijk contract geregeld wordt, doch hij verschilt met *L. B.* wat betreft de opmaking van het contract. Volgens zijn meening moet dit notariëel geschieden en niet ondershands, zooals *L. B.* wenscht op grond van Stbl. 1916 No. 44 en 46.

Het groote bezwaar van den hr. *P. C.* tegen die staatsbladen is, dat „om een duim op een onderhandsch contract te kunnen plaatsen, er eerst een contract moet zijn." En de man, die dat moet doen, is de notaris, „de door de wet gepatenteerde contractenmaker."

Hij begrijpt niet door wien de onderhandsche contracten, door *L. B.* bedoeld, zullen moeten worden opgemaakt. Toch niet door den landraadvoorzitter, die de duimafdrukken waarmerkt? Ook bestrijdt hij *L. B.*, waar deze van meening is, dat met ongezegelde contracten kan worden volstaan volgens No. 36 van de lijst van vrijstellingen van zegelrecht, want volgens den hr. *P. C.* strekt zich die vrijstelling slechts uit tot stukken, die in rechtsgedingen worden gebruikt.

De administrateur, die dus onderhandsche contracten opmaakte, zou gevaar loopen voor elk contract beboet te worden, welke boete bij een aantal arbeiders van eenige honderden in de duizenden zou gaan loopen.

De hr. *P. C.* twijfelt er dan ook niet aan, of de administrateurs der suikerfabrieken zullen ook in den vervolge aan notariëele contracten de voorkeur blijven geven, omdat de notariëele akte alle vereischte waarborgen oplevert.

Natuurlijk volgt een verdediging van *L. B.*; daarin verklaart hij als vaststaande, dat aan verschillende Inlandsche rechtbanken alles, wat betrekking heeft op zaken beneden de *f* 100, ongezegeld wordt toegelaten, huur- en koopcontracten zoowel als contracten van verponding, enz. „Waarom zouden die rechtbanken ongezegelde arbeidscontracten dan niet toelaten?"

Is men daarvoor echter bevreesd, zoo legge men alle afzonderlijke contracten in of plakke ze op één zegel.

De volgens Stbl. 1916 Nos. 44 en 46 opgemaakte onderhandsche arbeidscontracten krijgen door de waarmerking van de duimafdruken een niet geringe rechtskracht. „Zij leveren toch ten aanzien van de onderteekenaars en hunne erfgenamen en rechtverkrijgenden *hetzelfde volledig bewijs* als een *authentieke* akte.

De hr. *L. B.* handhaaft zijn reeds eerder geuite conclusie en geeft den raad een kort en bondig arbeidscontract te sluiten, waarvan ieder arbeider

als ,,tanda'' zijner overeenkomst een ongezegeld afschrift bekomt. Voor het viseeren wordt de hulp van den landraadvoorzitter gevraagd, wat ongetwijfeld indruk zal maken, daar de Inlandsche werkman zeer goed weet, dat als de zaak ,,voor de heeren'' komt, de landraadvoorzitter de man is, waarmede hij te maken heeft.

In een afzonderlijk artikel, getiteld: *Een Inlandsch Notariaat*, komt schr. terug op de door den hr. *P. C.* gewraakte Nos. 42, 44 en 46 van Stbl. 1916, waarvan door dezen de waarde betwijfeld werd, terwijl hij niet schroomt ze tot de gewichtigste te rekenen, die de laatste jaren verschenen zijn. In de nieuwe regeling moeten twee zaken wèl onderscheiden worden.

Eerstens de in Stbl. 1916 No. 42 gegeven wijziging en aanvulling van het Burgerlijk Wetboek voor N.-Indië en tweedens de in Stbl. 1916 No. 44 gemaakte wijzigingen en aanvullingen der ordonnantie nopens de bewijskracht van onderhandsche geschriften van Inlanders of met hen gelijkgestelde personen. Voor Europeanen en allen, die onder het Burgerlijk Wetboek vielen, gold, dat ,,een onderhandsch geschrift, hetwelk erkend is door dengene, tegen wien men zich daarop beroept, of *hetwelk op wettige wijze voor erkend wordt gehouden*'', hetzelfde volledig bewijs oplevert als een authentieke akte. Op het gecursiveerde komt het aan.

Bij Stbl. 1916 No. 42 is bepaald, hoe een onderhandsche akte op wettige wijze voor erkend gehouden wordt; tevens is daar de kwestie voor analphabeten opgelost, door te bepalen, dat de onder de akte gestelde onderteekening of duimtopafdruk, gewaarmerkt moet zijn door een notaris of een anderen bij ordonnantie aan te wijzen ambtenaar (landraadvoorzitter, ass.-resident).

,,Feitelijk kunnen nu voor Europeanen, hetzij zij schrijven kunnen of niet, alle onderhands opgemaakte acten van gelijke kracht gemaakt worden als de notariëele''. Er zijn er slechts eenige, waarbij het officium van den notaris van noode is. Daar het visum der akte volgens art. 4 van Stbl. 1916 No. 46 slechts één gulden kost, terwijl een gang naar den notaris minstens 20 gld. kostte, springt duidelijk het voordeel voor de minder gegoeden in het oog.

Wat voor den Europeaan bezwarend mocht heeten, was dit in nog veel grooter mate voor den Inlander.

Door de nieuwe bepalingen kunnen voor den bruinen broeder ,,alle acten, bevattende overeenkomsten van koop, verkoop, huur, verhuur, contracten omtrent voorschotten, arbeidscontracten, obligatiën, inlandsche testamenten en schenkingen volgens adat of godsdienst'', met zeer geringe moeite en zeer geringe kosten even krachtig gemaakt worden als authentieke.

,,De regeering heeft door deze nieuwe regeling een zeer goede daad gedaan, zij heeft den inlander, voor wien werkelijk het recht dikwijls nog zeer krom is, overvloedig en goedkoop gelegenheid gegeven, aan zijn overeenkomsten rechtskracht te verschaffen.''

Dat de notarissen klagen over de groote geldelijke schade, die veel notariaten door de nieuwe regeling zullen lijden, is begrijpelijk, doch het algemeen belang dient ook bij deze dienaren des rechts op den voorgrond te staan.

De heer *Putman Cramer* blijft in zienswijze verschillen van *L. B.* en al geeft hij toe, dat een onderhandsche, met duimtopafdruk gewaarmerkte akte hetzelfde volledig bewijs oplevert als een authentieke akte, toch houdt hij vol, dat ze *onderhandsch blijft*. De landraadvoorzitter immers heeft er niets mee te maken, of de inhoud van de akte juist is, of er fouten en welke dan in voorkomen, of er onzin in staat, dat gaat allemaal buiten den landraad-voorzitter om. Hij heeft den betrokken partijen den inhoud voor te houden, te waarmerken en daarmee is zijn werk geëindigd.

En dat is volgens den hr. *P. C.* het groote gevaar. De menschen denken een authentieke akte te hebben en bezitten slechts een onderhandsche, waarvan de inhoud *door niemand gewaarborgd wordt*.

Daarom is het noodig, dat de notaris de akte opstelt, deze toch moet de belangen van beide partijen behartigen; hij moet zich boven de partijen stellen en een akte opmaken, waaraan beide partijen een absoluut houvast hebben.

,,De notaris is verantwoordelijk voor den inhoud der notariëele akte, bij de gewaarmerkte onderhandsche akte bestaat geen verantwoordelijkheid van een derden persoon. Moeten nu in casu de inlanders soms zelf den inhoud van een contract aan de wet toetsen? Neen, dat kunnen zij niet (en dat kunnen de leeken in het algemeen niet), en daarom moet de notaris dat voor hen doen.''

De bewering van *L. B.*, aldus de hr. *P. C.*, dat de gewaarmerkte onderhandsche akten rechtens dezelfde kracht hebben als notariëele, is niet houdbaar. Om dit te staven, deelt *P. C.* mee, dat bij het sluiten der contracten op suikerfabrieken, deze zoo worden opgemaakt, dat daarin tevens voorkomt de obligatie voor het genoten voorschot, hetgeen opeischbaar wordt gesteld, indien de afbetalingen niet geschieden. En dan blijkt ten volle de groote kracht eener notariëele akte, daar de wet notariëele akten van obligatie gelijk stelt met vonnissen. De grossen dier akten hebben executoriale kracht, zoodat de administrateur met die grosse in de hand *zonder vonnis* den nalatigen Inlander kan executeeren. Daarvoor is het niet noodig den langen weg van rechten te volgen; alleen voor executie door middel van lijfsdwang moet eerst vonnis gevraagd worden.

Uit het feit, dat de wetgever den waarmerker van duimtopafdrukken een vaste belooning toekent van *f* 1.— voor elk geschrift, doch geen tarief heeft vastgesteld voor het waarmerken buiten het kantoor van den betrokken ambtenaar, valt volgens den hr. *P. C.* af te leiden, dat het niet de bedoeling van den wetgever geweest is, dat die ambtenaar zich daartoe buiten zijn kantoor zou begeven.

Hij zou er dan ook bezwaar tegen hebben ,,indien een landraadvoorzitter zich voor het waarmerken van onderhandsche akten, enz. buiten zijn kantoor, b.v. naar een suikerfabriek zoude begeven, en daardoor quasi als notaris optredende, den notaris concurrentie zou aandoen, b.v. indien een landraad-voorzitter propaganda zou maken voor het opmaken van onderhandsche akten, door hem te waarmerken.''

Hij acht het waarmerken van handteekeningen en duimtopafdrukken alleen van belang voor kleine, onbeduidende akten en voorziet van de door *L. B.* met zooveel vuur verdedigde Staatsbladen niet veel andere resultaten, dan dat ze zaakwaarnemerij en andere praktijken in de hand zullen werken.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Waardeering. In de *Oetoesan Melajoe* wordt de tegenwoordige assistent resident van Gorontalo geprezen, die zijn groote gaven en prijzenswaardigen werklust, gesterkt door een goede dosis ervaring, aanwendt tot heil van zijn afdeeling. Het blad deelt mede hoe deze man een plan heeft, dat vooral den Europeeschen inwoners ten goede kan komen. De grond van Gorontalo is schraal en weinig geschikt voor tuinbouw, vandaar dan ook, dat er zoo goed als niets aan gedaan wordt en men zelden versche groenten eet. Nu is het de bedoeling van den assistent-resident een stuk grond in orde te laten brengen voor stadsgroententuin, de kosten daarvoor te bestrijden uit particuliere bijdragen en den gevers natuurlijk het eerste kooprecht te verleenen. Een ander plan van niet minder sociaal belang is: een ziekenhuis te verkrijgen. Men ligt daar zoo afgezonderd en heeft zulk een slechte communicatie met andere plaatsen van beteekenis, dat men in dringende gevallen reeds lang dood, begraven en vergeten kan zijn, voor men afdoende hulp heeft kunnen verkrijgen. Het is te hopen, zegt de schrijver dat deze plannen mogen gelukken, even goed als hij heeft weten te bewerken, dat er voor de Hollandsch-Inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen permanente gebouwen komen zullen. Als men weet, dat onder het voorgaande bestuur de Holl.-Chin. school vier jaren lang heeft moeten hokken in een *paloepoe* gebouw, een schande voor het Gouvernement en een beleediging voor het onderwijs, dan krijgt men den indruk, dat ook van andere zijde zijn werk gewaardeerd wordt.

Marco. De *Bintang Soerabaja* vernam uit het *Bat. Nwsbl.*, dat op last van hooger hand in preventieve hechtenis is gesteld de bekende Inlandsche journalist Mas Marco, redacteur van het Maleisch dagblad *Pantjaran Warta*, waarvan hoofdredacteur is de even bekende *Goenawan*, ten onrechte wel eens ,,Raden Goenawan'' genoemd. Tegen Mas Marco is een instructie geopend wegens het schrijven in de *Pantjaran Warta* van 14—19 Februari j. l., eener serie artikelen onder den titel: ,,*Sama rasa dan sama rata*'', wat men zou kunnen vertalen met: gelijke monniken, gelijke kappen, — in welke artikelen hij geacht wordt gevoelens van vijandschap, haat en minachting tegen de regeering van Nederlandsch-Indië te hebben opgewekt en bevorderd. De vervolging, ingesteld op last der regeering, geschiedt op grond van het bekende artikel 66a van het strafwetboek voor Inlanders. Dit artikel (overeenstemmend met art. 63a van het strafwetboek voor Europeanen) is, naar men weet, in 1914 in het wetboek opgenomen, tijdens de *I. P.* beweging en eenige weken vóór Idenburg's bekende beslissing op het verzoek der S. I. om rechtspersoonlijkheid. Het artikel bedreigt een straf van gevangenis (dwangarbeid) van vijf tot tien jaren tegen boven omschreven misdrijf. Dit is de tweede maal, dat Marco, wegens zijn geschrijf, met de justitie in aanraking komt. De eerste maal heeft hij te Semarang terecht gestaan op gelijke aanklacht. De Raad van Justitie meende hem geen al te zware straf te moeten opleggen, en veroordeelde hem toen tot negen maanden gevangenisstraf, waarvan hem, bij wege van gratie, zes maanden werden kwijtgescholden. Dat was in de dagen van de bekende vervolging tegen den redacteur van het Ind. Militair Tijdschrift, wegens het artikel van *Asymptoot*, dat beleedigend voor den Inlander werd geacht; een vervolging, die met vrijspraak eindigde. In hoever dat proces invloed heeft gehad, zooals wel eens beweerd is, op de lankmoedigheid ten opzichte van Marco betoond, is niet bekend, doch het blijkt thans wel afdoende, dat die lankmoedigheid daar niet op haar plaats was. Marco is, na zijn straf ondergaan te hebben, naar Nederland geweest; en kort geleden vandaar teruggekeerd, schreef hij de geïncrimineerde artikelen, waarvan men het ,,Leitmotiv'' zou kunnen noemen, hetgeen hij als een in

Nederland opgedane ervaring vooropstelt: *„als men maar hard genoeg durft te schreeuwen, doet niemand je wat”*. Hij zal nu anders moeten ervaren, en ongetwijfeld zal het feit, dat hier aanwezig is, een herhaling van misdrijf, er toe bijdragen, hem een zwaardere straf op te leggen dan anders zijn deel zou zijn geweest.

S. I. Eenige afdeelingen van de *Sarikat Islam* ter Oostkust van Sumatra wenschten, volgens de *Sinar Sumatra*, te komen tot de vorming van afd. „Atjeh en Sumatra's Oostkust”. Daar de statuten echter zulk een provinciale fusie niet gedoogen, alleen gewagen van afdeelingen en een centraal lichaam, is het betrekkelijke voorstel van de hand gewezen. In den boezem van de Medansche S. I. is onlangs besproken de regeeringsbeslissing, om alle gouvernements-onderdanen tot onderhoorigen van het zelfbestuur te verklaren, welke politiek eerstdaags tot uitvoering komend, nog al wrevel schijnt te hebben gewekt, vooral waar hiermede ook de rechtspositie van vele honderden Inlanders een niet geringe wijziging ondergaat. De S. I. nu wilde zich bij request tot de regeering wenden, teneinde te vragen deze beslissing ongedaan te maken, dan wel zoodanige maatregelen te treffen, dat onderhoorigen van de zelfbesturen dezelfde rechten als de gouvernementsonderdanen verkrijgen. Om aan het verzoek meer kracht bij te zetten, werd aan de Javaansche vereeniging Boedi-Oetomo adhaesie gevraagd, maar deze wilde er niets van hooren, daar zij, naar reeds vroeger vermeld, bezig is, om voor de Javanen ter Oostkust eigen hoofden, gelijk op Java, te verkrijgen. Een regeeringsantwoord werd ten deze nog niet ontvangen. De aanstelling van eigen hoofden voor de Oostkust Javanen schijnt nog al aan ernstige bezwaren onderhevig te zijn. In Medan zelf behoort het overwegend deel van de Inlandsche bevolking tot het Maleische ras, en wat de ondernemingen betreft, het is zeer de vraag of het schuiven van Javaansche hoofden tusschen de koelies en den administrateur wel zeer wenschelijk zou zijn.

In navolging van de zusterafdeeling te Pekalongan gaat de S. I. afdeeling te Tegal — alzoo de *Sinar Djawa* — een school oprichten voor godsdienst-onderwijs. Het geld daarvoor moest komen van een *fancy fair (pasar darma)* een nabootsing van die te Cheribon voor de *Kartinischool;* alsmede werd gerekend op een regeeringssubsidie.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Naar aanleiding van het bericht omtrent de oprichting van een *sekola agama Islam* te Tegal, wordt in de *Perniagan* de vraag gedaan: waarvoor dan wel het geld van de S. I.-kas bestemd is? Het is te hopen, meent de redactie, dat de regeering niet zoo dom zal zijn, subsidie te verleenen en alzoo flesschentrekkerij in de hand te werken. De Gouv.-Gen. heeft toch reeds aanmerking gemaakt op de hooge uitgaven voor den bouw van prachtige monumentale schoolgebouwen voor Inlanders. Nu zal het volgende jaar te Tegal een visscherijschool voor Inlanders opgericht worden. Als Z.Exc. nu maar oplet, dat weer geen monumentaal gebouw aan het zeestrand zal verrijzen, liefst met internaat voor visschers, die met bemodderde voeten in mooie ledikanten gaan slapen overeenkomstig den wensch van heeren ethici.” Zoo besluit bovengenoemd blad.

Politie-reorganisatie De *Perniagan* betoogt in een hoofdartikel, dat de reorganisatie der politie nog geen verbeteringen heeft gebracht. Integendeel, te Batavia treden de dieven hoe langer hoe brutaler op. Zij maken zelfs gebruik van vuurwapens. De politie is thans, beweert schrijver, nog even omkoopbaar als vroeger, en dat niettegenstaande de vroegere titels van schout enz. vervangen zijn door mooi klinkende namen, de traktementen verbeterd, de uniformen verfraaid zijn, en het personeel militair gedrild wordt. Onmachtig om Batavia te beschermen tegen dezen *binnenlandschen* vijand, bestaande uit ongedrilde en van gebrekkige wapens voorziene misdadigers zonder bekwame leiders, wil men toch Indië weerbaar maken tegen een *buitenlandschen* vijand, die gesteund door oorlogsschepen en goed voorzien van de noodige kanonnen en geweren, aangevoerd zal worden door bekwame en speciaal daarvoor opgeleide generaals en officieren.

Jaaroverzicht. In hetzelfde blad wordt, als gewoonlijk, een terugblik gegeven over het afgeloopen jaar. De gelukwensch aan den Gouv-Gen. wordt vergezeld van de bede, dat het regeeren in de vervolge met meer rechtvaardigheid jegens alle rassen moge plaats hebben, dan dat in 1916 het geval was. Van de bestuurshoofden wordt verwacht, dat zij trouwer in de betrachting hunner plichten jegens land en volk zullen zijn. Volgen verder de wenschen en verwachtingen aan het adres van gemeenteraden, de politie, cipiers, enz.

Nachtwakersdienst. Te Soekaboemi wordt geklaagd dat de nachtelijke ronde vervangen is door bezoldigde nachtwakers. Voor de eerstbedoelde diensten betaalden de Chineezen vroeger een contributie aan de wijkmeesters; thans wordt de zaak geregeld door den aspirant-kontroleur. De Chineezen moeten nu nog meer betalen, en om meer kracht aan de verordeningen te stellen, wordt de plaatsvervanging bij de nachtdiensten verboden. Twee vragen worden er gesteld: 1e Waarom wordt er maandelijks meer dan *f* 400 geheven, terwijl maar *f* 300 benoodigd is voor de nachtwakers? 2e. Waarom moeten deze voornamelijk door Chineezen betaalde menschen de Europeesche wijken bewaken, terwijl de Europeanen er niets aan betalen? Afgescheiden hiervan wordt er op aangedrongen, dat voor Batavia streng de hand gehouden moge worden aan de zedelijkheidswet, opdat een einde moge komen aan de op het gebied van prostitutie en dobbelen aldaar heerschende schandelijke toestanden. Indië is toch een groot proefveld, zegt de schrijver. Allerlei keuren worden er gemaakt, om niet nageleefd te worden. De gelegenheden tot dobbelen en vermaak zijn te Batavia enorm toegenomen. Vijf jaren geleden wist een wijs bestuurder 't daarheen te leiden, dat er geen ongelimiteerde vergunningen gegeven werden voor allerlei openbare vermakelijkheden, die de menschen arm maken. De schrijver, die zich Z. noemt, roept sarcastisch uit: „Wel brengt het veel geld in kas aan belasting op de publieke vermakelijkheden, maar het is zeer nadeelig voor de bevolking, vooral voor de minder-bedeelden!” Bij den achteruitgang haalt hij ook Bandong als voorbeeld aan. Daar was de bevolking twintig jaren geleden, toen er nog geen bioscopen, enz. waren, arbeidzaam en kalm. Men hoorde er niet van misdaden. Sedert raakte de bevolking verzot op dobbelen en vermakelijkheden. De mannen werden lui en ontaarden meer en meer. Geldelijk belang trad op den voorgrond. De vrouwen en dochters werden des nachts de straat opgezonden om geld te verdienen.

(Perniagan).

Gelden naar China. In hetzelfde blad wordt den Chineezen dringend in overweging gegeven, de gelden, die zij vroeger voor de revolutie in China beschikbaar hadden gesteld, niet terug te vorderen, er liever nog wat bij te doen, daar het met de financiën van de Republiek alles behalve gunstig gesteld is. Zij moet in het buitenland groote leeningen sluiten om verschillende vorderingen te kunnen voldoen en daartoe dan de opbrengst van vele middelen als waarborg stellen.

Rassenhaat. „Stille waters hebben diepe gronden”. E. V. bespreekt in hetzelfde blad onder dit hoofd den rassenhaat in Indië, die diep geworteld en verderfelijk is voor den goeden gang van zaken. Om er een einde aan te maken, moest er z.i. geen onderscheid meer gemaakt worden tusschen Westersche en Oostersche vreemdelingen. Het Hollandsch bestuur moest ten deze, als aller Vader, een goed voorbeeld geven. „Doet het dat?” vraagt hij. Hij hoopt, dat deze vraag spoedig bevestigend beantwoord mag worden.

Saïd-Partij. In de *Pertimbangan* een „Open Brief” van een Anonymus uit Cyprus, die aan een landgenoot te Batavia inlichtingen verzoekt aangaande de *Saïd*-partij aldaar en zijn houding bij de inzameling van gelden voor de *Roode Halve Maan*. Uit het daarop tegelijkertijd gegeven antwoord blijkt, dat de aangevallene, ter voorkoming van meerdere verduistering van gelden, het Comité heeft doen ontbinden, toen na twee jaren nog niet werd voldaan aan de opdracht van den Turkschen Consul-Generaal om geregeld elke maand een verantwoording aan het Consulaat te zenden. De strijd tusschen de *Saïds* en *Sechs* is begonnen, zegt hij, toen de eersten het huwelijk van een *Sech* met een *Saïds*dochter *haram* verklaarden.

Anti-Zondagsrust. De *Pewarta Soerabaja* ontleent het volgende bericht aan het *Soer Hbld.:* Ofschoon de Chineesche tokohouders te Cheribon onderling afgesproken hebben Zondagsrust te houden, gaan verscheidenen hunner gewoon door met den verkoop. Het heet dan, dat de winkel toch open moet blijven, daar de bewoners bezwaarlijk achter gesloten deuren kunnen blijven zitten. Het initiatief tot sluiting is uitgegaan van de voorname tokohouders, die de winsten op een Zondag kunnen en willen missen, maar het is den overigen geen ernst hetzelfde te doen. Laatstgenoemden hebben dan ook ter vergadering slechts ja en amen gezegd, om solidair te schijnen. Het is voor de mindere winkeliers zeer hard, hunne toko's heelemaal te sluiten des Zondags, wanneer de wandelaars juist in de stemming zijn, om iets te koopen. Dit laatste is ook de reden, waarom men van de Zondagsrust in de apotheken aldaar nog niets merkt. De Japansche tokohouders moeten van dezen maatregel ook niets hebben en hebben het des Zondags juist drukker dan op andere dagen.

S. I.-zaken. Een der S. I.-ers heeft het portret van den Sultan van Turkije vastgespijkerd aan een boom op zijn voorerf met de kennelijke bedoeling, de voorbijgangers te laten weten, dat hij alleen de souvereiniteit van den sultan erkent. Zoo meent bovengenoemd blad.

Het bestuur van de *S. I.* te Cheribon klaagt over wanbetaling der leden. Deze zeggen te bedanken, geld op te brengen ten bate van de witte mieren, van welke de grootste domicilie heeft gekozen tegenover de bioscoop. Deze witte mier heeft geknaagd aan verschillende woningen, welke hij achtereenvolgens bewoonde, maar waarvan de huishuur nimmer door hem betaald werd. Die huizen behooren aan niet-Europeanen, die het S. I. bestuur niet aandurven! Aldus het blad.

Van Vreemde Koloniën.

West-Indische belangen.

Terwijl 't congres, door de Guadeloupéenne georganiseerd, de belangen der Fransche Antillen aan de orde zal stellen, heeft onlangs de eerste bijeenkomst plaats gehad van de Kamers van Koophandel in de Britsche Antillen (West Indian Associated Chambers of Commerce). De openingszitting werd, onder 't eerevoorzitterschap van den gouverneur van Trinité, den 26sten Februari gehouden. 't Initiatief was genomen door den voorzitter van 't West India Committee te Londen, den heer W. R. Dawson, en E. Tripp uit Trinité, die ook tot voorzitter en secretaris van de vergadering werden gekozen. De zittingen leidden tot 't formuleeren van meerdere wenschen, waarvan de voornaamste hier volgen.

1°. In onderhandeling treden met een Eng. st.v. lijn om een nieuwen dienst te stichten tusschen Gr. Brittannië, Colon en de kust van de Stille Oceaan. 2°. Met alle beschikbare middelen de ,,Ligue des compagnies maritimes'' tegenwerken, als nadeelig voor de handelsbelangen, en 't sluiten van elk contract met leden van deze trust verbieden. 3°. Aanneming van 't metrieke stelsel. 4°. Stichting van een landbouwbank voor de Antillen, naar 't model v. d. Prussian Landschafter. 5°. Reorganisatie van den consulairen dienst, zoodat de consuls steeds Br. onderdanen zullen zijn op de hoogte van handelsaangelegenheden. 6°. Buitenlandsche voortbrengselen moeten van een bewijs van herkomst voorzien zijn. 7°. Voorstellen dat 't aan de vijandige rijken niet geoorloofd zal zijn hun scheepvaartdient tot de Antillen uit te strekken, zoolang als zij de door duikbooten tot zinken gebrachte schepen niet zullen hebben vervangen. 8°. Bij 't Foreign office krachtig aandringen op 't nemen van maatregelen om de Venezuelaansche regeering te brengen tot de afschaffing van de 30 pct. belasting op de uit de Antillen ingevoerde waren.

De Fr. en de Eng. geven zoo 't voorbeeld van zelfs onder den druk der omstandigheden te willen groeien, ligt in die herleving van de belangstelling geen les en leering, die aan Nederlandsch West-Indië ten goede kan komen? Wij hebben deze vraag gesteld, toen wij 't Fr. congres met de tentoonstelling in Guadeloupe aankondigden, wij herhalen ze nu Br. West Indië zich tot nieuw leven wil organiseeren. Of is die druk der omstandigheden eerst noodig uit de malaise weer tot geestkracht te komen?

Weer en nogmaals Smuts.

Daar generaal Smuts een gezochte gast is, die zich gemakkelijk laat vinden om een feestrede te houden, zullen wij wellicht herhaaldelijk in de gelegenheid zijn van zijn belijdenissen after dinner of in tendenz-vergaderingen melding te maken. Wij zijn niet voornemens al de speechen weer te geven, maar de generaal heeft 't talent er meestal een noot bij aan te slaan, die verdient verder door en na te galmen.

Nadat de tekst van de rede, welke wij in 't vorige nummer bespraken, precies is bekend geworden, bleek dat hij niet zoo ten volle in de hinderlaag gevallen is, door generaal French gelegd, als 't aanvankelijk telegram te verstaan gaf, maar toch gaat hij niet vrijuit. Slim ingekleed heef hij de loftuitingen, die French aan de ridderlijkheid van de Engelsche oorlogsvoering in Z.-Afrika wijdde, door zijn antwoord heen gemengd zonder ze eigenlijk te beamen, maar dit is geschied op de wijze, waardoor noch de mede aangezetenen, noch de correspondenten er dadelijk een afweren in vonden en waardoor evenmin de Boeren er een genoedoening in zullen vinden, zoodat er grond voor onze beschouwing blijft bestaan.

Doch dit slechts terloops. Wij wilden 't nu hebben over een nieuwe rede, waarin hij voor de toekomstpolitiek van Z. Afrika, speciaal voor de rassenverhouding, een programma aangegeven heeft. 't Was aan tafel van een aanzienlijk gezelschap Zuid-Afrikanen dat hij zijn blik over de toekomst liet gaan.

De politiek van Botha en van hem is gericht op een nationale eenheid, die met de verschillende elementen der blanke bevolking best te verkrijgen is. Alle groote volken zijn gevormd door een vermenging van onderscheiden stammen. Zoodanige vermenging moet een Zuid-Afrikaansch volk scheppen, dat niet op één been, maar op meer beenen staat, en dat door zijn ontstaan ruime, grootmoedige denkbeelden heeft.

Zonderling is na dezen inzet de oplossing van 't inboorlingen vraagstuk. Men zou verwachten een pleidooi om, zij 't al geleidelijk, de vermenging van blank en gekleurd ook door te voeren, maar men krijgt juist 't tegenovergestelde. 't Streven moet zijn in Z.-A. een land van blanken te maken.

Ten opzichte van de inlanders moet als eerste beginsel gelden: geen bloedvermenging! Dus scherpe afscheiding en tegenstelling. Als tweede beginsel geeft hij, volgens 't Reuter telegram: handelen naar de christelijke zedewet van eerlijkheid, oprechtheid en rechtvaardigheid. Deze zou, komt 't ons voor, zwart en blank weer tot broeders moeten maken.

't Is te verklaren daarna de bekentenis te vernemen dat nog een politiek beginsel ontdekt moet worden, al klinkt dit naief openhartig uit den mond van hem die aan de politiek richting wil geven. Naar hij erbij voegde is uit de ervaring een stelsel ontstaan van gelijksoortige instellingen van blanken en zwarten langs verschillende lijnen gesticht. Gelijksoortige instellingen maar deze zullen, meenen wij, van Z.-A. toch een land maken, waarin de inboorling achter blijft staan in rechten bij het nagekomen volk van vreemdelingen.

Deze politiek, die, volgens Smuts, misschien een eeuw zal noodig hebben om te worden uitgewerkt, kan z.i. op den duur het inboorlingen-vraagstuk oplossen. Er zullen groote streken zijn geheel door zwarten bewoond en door zwarten bestuurd. Op geschikte plaatsen zal er een samenleving van blanken zijn, geregeerd naar beginselen van Europ. bestuur. Lijkt dit een scheiding en afscheiding, deze is weer niet vol te houden, want voor de ontwikkeling van het land is overal hulp van de zwarte werkkracht noodig, daarom liet de generaal-staatsman er op volgen, dat inboorlingen wel in de streken der blanken zullen werken, maar zoo dat elk element tevreden is en zich kan ontwikkelen naar zijn aard. 't Is eenvoudig als bonjour.

Misschien ligt de oorsprong van Smuts' Britsch-Hollandsch-Afrikaansche vermengingspolitiek in de herinnering, die hij opriep bij gelegenheid van een ander feest. Toen hem 't eeredoctoraat werd aangeboden van de universiteit te Cambridge, sprak hij van den daar door hem doorgebrachten studietijd. Tijdens den Boerenoorlog was de sympathie voor Engeland terzijde gezet of onderdrukt, maar nadien heeft zij zich weer doen gelden, en hij meent nu in zijn volk te kunnen doen overgaan, wat in hem zelf leeft als de vereeniging van twee stroomingen.

Op 't Londensche gastmaal van Z.-Afrikanen sprak hij ook over de bedreiging, die bestaan heeft door de vorming van een groot centraal Duitsch-Afrikaansch gebied, dat zich van met Kameroen zou uitstrekken tot over Oost-Afrika met de Portugeesche koloniën, en ook Kongo zou inbegrijpen. Die bedreiging moet voortaan opgeheven worden. Voor 't Britsche Rijk is ook de beteekenis van D. Oost-Afrika te bedenken, waardoor niet alleen de overlandgemeenschap van de Kaap naar Egypte loopt, maar dat ook voor de zeevaart om de Kaap en door de Roode Zee van 't grootste belang is.

't Is aan te nemen dat de aangezetenen hem met bewondering zullen hebben gevolgd, daar de gastheeren wel bewonderaars zullen zijn geweest, maar wij verwachten geen onverdeelde instemming van de Z.-A. pers.

De Afrikaners vertrouwen voor 't meerendeel die vorming van een nieuw blank volk niet. Reeds te veel is gebleken hoe de Engelschen die vorming meer in Britsche dan in Hollandsch-Afrikaansche richting willen drijven, en zij verwijten Botha en Smuts hieraan te gemakkelijk toe te geven, ja hierin te ver mee te gaan.

Deze ontstemming uit zich zelfs tot in zaken van betrekkelijk zeer ondergeschikt belang. Zoo is de Boer er gevoelig voor geweest dat khaki voor de uniform van de verdedigingsmacht in Z.-A. werd gekozen, waardoor de soldaat als 't ware Engelschman werd. In 't Parlement schijnt Botha gezegd te hebben dat de keuze indertijd door Beyers werd gedaan. Geen wereldschokkende gebeurtenis zou men zeggen, maar de Interpreter heeft uitgezocht dat 't juist een grief van Beyers is geweest dat Smuts, als minister van verdediging, hem de keuze niet liet, hij heeft de groene banden weten te verkrijgen, die eenigszins aan de grief te gemoet kwamen, maar Smuts is de khaki-schuldige. Zal de eeuw, die voor de door hem aangegeven hervorming noodig wordt geacht, hem maken tot een vereerd ziener, of tot een doortastend generaal, maar mislukt politicus?

Canada geeft steeds meer.

In den wedijver tot deelneming aan den orlog in Europa staat, voor de Br. overzeesche gebieden, Canada wel vooraan. De regeering wil nu dienstplicht invoeren om zelf te kunnen uitmaken wie binnen de te stellen leeftijdsgrenzen voor den militairen dienst beschikbaar behooren te komen. 't Voornemen bestaat 't Engelsche stelsel te volgen. Ten behoeve van de noodzakelijke bedrijven zullen vrijstellingen gegeven worden, maar geen bedrijf zal als zoodanig die vrijstelling verleenen, elk geval moet op zich zelf beoordeeld worden. Een centraal gerechtshof van militairen en burgers (deze zullen de meerderheid vormen) zal de gevallen behandelen, waarin tegen de aanwijzing in beroep wordt gekomen. 't Onderwerp vindt in de Br. Provinciën meer instemming dan in de Fr., maar heeft ook hier toch veel aanhangers.

Teekenen wij hier nog aan dat de Canadian Pacific Railway, die haar hoofdbureau, naar wij meenen, in New York heeft maar die toch groote Canadeesche belangen vertegenwoordigt, voor 1 milioen doll. heeft ingeschreven op de Amerikaansche vrijheids- of oorlogsleening, dan wijst ook dit weer op een onbekrompen hulpverleenen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Tijdschr. voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde.

Afl. 3 van den 32en jaarg. bevat een kort artikeltje van den heer Fr. Oudschans Dentz, getiteld ,,Een episode uit het leven van Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck'', waarin de kwestie ter sprake wordt gebracht of deze Surinaamsche Gouverneur een Indiaansch meisje als concubine heeft gehad, dan wel er mede getrouwd is geweest, zooals de geschiedschrijvers wel beweren.

Stemmen des Tijds.

Het Mei-Nr. heeft een artikel van M. Lindenborn over Nationaal Christendom op Java.

Ds. Lindenborn zet het verschil uiteen tusschen het Christendom en den Islam, die wel een menigte volken heeft onderworpen, maar niet overwonnen. Voor de volken buiten Arabië kan er geen sprake zijn van een nationalen Islam, alleen van nationale bijbeginselen van den Islam. Voorts geeft schr. o.m. een historisch overzicht van sterk sprekenden drang naar een Javaansch Christendom (Coolen, Sadrach, enz). Het Christendom van Sadrach is een synkretisme, dat niet meer maar ook niet minder is dan de wil om Christen te zijn en dat beteekent reeds veel te midden eener Mohammedaansche wereld. Ten slotte zet Ds. L. uiteen, wat ten opzichte van dit nationale Christendom, de roeping van den zendeling is.

Annalen van het Missiehuis te Tilburg.

In het 1 Juni-Nr. geeft Pr. H. Geurtjens (missionaris op Groot-Kei) het zesde vervolg zijner ,,Reisindrukken van de Tenimber-eilanden'', waarop dezerzijds reeds de aandacht werd gevestigd, toen deze interessante artikelenreeks een plaats vond in de ,,Java-Post''.

De Katholieke Missiën.

Pater L. van Rijckevorsel S. J. houdt in afl. 7 van den loopenden jaargang der Katholieke Missiën een causerietje over den Javaan als volgeling van Moham-

med, (dien hij noemt „een derderangs godsdienststichter") en als animist.

De Reflector.

No. 11 van den 2en jaargang van dit weekblad bevat o.m. een geïllustreerde (korte) bijdrage over de gewapende politie in Nederlandsch-Indië, welk korps sedert de groote reorganisatie uit 22 divisiën bestaat, waarvan 19 op de buitenbezittingen.

De Ingenieur.

In No. 21 een geïllustreerd artikel van ir. F. Smit over het zelfladend zuigbaggervaartuig „Sumatra", bestemd voor de verbetering van den toegang tot de haven van Belawan (Deli).

Orang Peladang.

Het jongste Nr. van dit orgaan van de leerlingen der Kol. Landbouwschool te Deventer bevat „enkele raadgevingen aan L'ers die zich in Deli willen vestigen", door Soenggoeh, zoomede eene beschrijving van een tocht naar den Gedeh, op Java.

Een vreemde ziekte op Borneo.

In het Kol. Weekbl. van 5 April j.l. werd de aandacht gevestigd op een vreemde ziekte in de Wester-afd. van Borneo, waarvan de officier van gezondheid (belast met den civiel geneeskundigen dienst) geen verklaring kon geven.

Iets dergelijks lezen we nu in het 15 Mei-Nr. der Berichten uit de Zendingswereld: „Hier aan de boven Kahajan en ook aan de boven Kapoeas, heerscht sedert vele maanden een vreemde ziekte, die het volk dreigt te verwoesten. Naar den naam te oordeelen is het een ziekte der milt, maar naar de verdere verschijnselen is de ziekte ook in de lever. In het filiaal Tewang Padjangan zijn er binnen de week 4 personen aan gestorven...... In dit filiaal wonen nauwelijks 300 menschen. Menigeen sterft reeds na drie uren. Men beweert, dat door het lichaam warm te houden en te masseeren, de zieken langzaam herstellen. Verscheidene symptonen doen denken aan cholera. Het is echter toch een geheel andere epidemie, zij heeft een veel sluipender karakter. De zieken zijn ook rustiger in hun lijden, dan bij cholera het geval is. Ons Kwala Koeron is tot heden van deze ziekte verschoond gebleven."

Indië. Geïllustreerd weekblad.

No. 8 van den 1en jaarg. bevat o.m.: Waar Indië's toekomstige leiders gevormd worden. De middelbare koloniale landbouwschool te Deventer, door Dr. H. D. Tjeenk Willink, Directeur der school (met ill.). — Iets over Gorontalo, door G. F. E. Gonggrijp (met ill.) — De oorsprong van den naam Menado, door G. S. S. J. Ratu-Langie. — Een volksindustrie op Curaçao (nl. de hoedenvlechterij), door E. G. W. Fischer (met ill.) — De koning van de kaaimannen (Lampongsche vertelling), door W. Blokzeijl-Leembruggen. Aan het slot van dit laatste artikel staat „Overneming verboden", waarin we aanleiding vinden te vragen of dit ook geldt voor den volkomen gelijkluidenden tekst dezer Lampongsche vertelling, verschenen eenige jaren geleden in het Weekblad voor Indië (jaargang XI, 1914—15, blz. 572). [1])

Oudheden van Java.

Prof. Dr. J. Ph. Vogel schrijft in het April-Nr. van het Journal of the Royal Asiatirc Society of Great Britain and Ireland „Two notes on Javanese archaeology. I. The ship of Boro-Budur. II. The heads of chandi Bhima."

De nuttige planten van Ned.-Indië.

Bij Ruygrok en Co. te Batavia verscheen deel II van „De nuttige planten van Nederlandsch-Indië, tevens synthetische catalogus der verzamelingen van het Museum voor economische botanie te Buitenzorg, door K. Heyne, chef van het Museum". Van deze hoogst belangrijke publicatie verscheen deel I in 1913, deel III is ter perse en het IVe zal worden gedrukt zoodra het IIIe gereed is; daarna verschijnt nog een supplement, dat zal bevatten een analyse van de museum-verzamelingen en algemeene registers, uitgebreider dan die van de deelen afzonderlijk.

Het werk is een uitgaaf van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel in Indië en hier te lande verkrijgbaar bij M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 21. Medisch-Indische week te Utrecht. De particuliere geneesheer (in Indië), door Dr. J. H. F. Kohlbrugge. — De werkkring van den plantage-arts, door Dr. W. A. Kuenen. — Politieke ontwikkeling en hervormingen in Oost-Azië en de positie van Indisch Nederland in toekomstige conflicten, door J. B. van Heutsz Jr., besproken door F. M. Knobel. — De boekhouding eener Javasuikerfabriek, door J. Sibinga Mulder, besproken door A. D. — Koloniaal Landbouwmuseum te Deventer (uit het jaarverslag over 1916). — Verkoop van Bankatin. — De Semarangsche Handelsvereeniging in 1916. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken.

Een Inlandsche landbouwonderneming.

De Kaoem Moeda maakt melding van eene in de afdeeling Tjiandjoer opgerichte theeonderneming met een kapitaal van 3 ton, waarvan 1 ton, door Inlanders bijeengebracht, reeds gestort is. Directeur is een Europeaan, die den Inlander zeer wel gezind is. zeer goed aangeschreven staat en veel steun ondervindt van de ambtenaren. De onderneming beschikt over 1000 bouws grond en levert het bewijs (dat moet ons eerst in de toekomst blijken, teekent de redactie van de Java-bode hierbij aan) dat de Inlander wel degelijk in staat is een groote landbouwonderneming te drijven. De krachtige medewerking van den Regent wordt zeer geprezen, terwijl het blad inlandsche geldbezitters opwekt tot deelneming in het bedrijf.

[1]) Vermeld in het Repertorium op de Koloniale literatuur, 1911—1915, door W. J. P. J. Schalker en W. C. Muller.

Tijdschr. van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap.

Met betrekking op Indië bevat No. 3 van jaarg. 1917 de volgende bijdragen:

Dr. Neubronner van der Tuuk's bezoek aan Si Singa Mangaradja in 1853 van Bataksche zijde toegelicht, door E. Gobée. In dit artikel vindt men opnieuw bevestigd dat Dr. van der Tuuk de eerste Europeaan was, die het Toba-meer aanschouwde.

Beschouwingen over de afdeeling midden-Doesoen in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo, door F. C. A. Schulte. De auteur is drie jaar in het door hem beschreven gebied werkzaam geweest en geeft achtereenvolgens I. Aardrijkskundige bijzonderheden. II. Een beschrijving van flora en fauna. III. Klimaat. IV. Bevolking (bestaande uit Dajaks en Maleiers). V. Middelen van bestaan (landbouw, veeteelt, mijnbouw, boschproducten, jacht en vischvangst, enz.) VI. Geschiedenis en bestuur.

Wetenschappelijk onderzoek van Atjeh en Onderhoorigheden door J. Kreemer. De schrijver, archivaris van het Atjeh-Instituut, maakt momenteel eene reis door Noord-Sumatra en publiceert de bijzonderheden in het T. A. G.; zijne mededeelingen betreffen thans in hoofdzaak de nederzettingen in de Alasvallei.

Historische geologie van Midden-Celebes, door E. C. Abendanon (Rede uitgesproken ter algemeene vergadering van 21 April 1917).

Voorts besprekingen van recente publicaties over Indië (als: Jaarboek van Nederlandsch-Indië, door W. E. Boerman. — De uitkomsten der verrichtingen van de militaire exploratie in Ned. Nieuw-Guinea, door J. L. Chaillet. — Repertorium op de koloniale literatuur, door W. J. P. J. Schalker en W. C. Muller, besproken door S. P. l'Honoré Naber).

Prauwversiering bij de Papoea's.

In het Maart-Nr. van „Man. A monthly Record of anthropological Science", schrijft C. G. Seligman een kort artikel (met plaat) over „Canoe prow ornaments from Netherlands New Guinea."

Opiumregie.

Aan het jaarverslag omtrent de werking van de opiumregie gedurende het jaar 1916 heeft de Sumatra Post ontleend: dat het debiet 202.469.20½ thail bedroeg, tegen 791.722.70 thail in 1915, alzoo een vermindering van 59.153.49½ thail.

De bruto-opbrengst over 1916 bedraagt *f* 7.325.692.05½, terwijl deze in 1915 was *f* 6.665.883.80, alzoo in 1916 meer *f* 659.808.25, welke toeneming natuurlijk verband houdt met de regeeringspolitiek om de prijzen elk jaar hooger op te voeren.

De vermindering van het debiet vindt haar oorzaak waarschijnlijk voornamelijk in de toenemende levensduurte.

Literatuur over de groote cultures.

In de Ind. Mercuur van 25 dezer vindt men eene van de afdeeling Handelsmuseum (Koloniaal Instituut) uitgaande opgave van nieuwe literatuur over verschillende cultures, als suiker, koffie, thee, rubber, tabak enz.

Meded. vanwege het Nederl. Zendelinggenootschap.

Uit den inhoud van het 2e stuk van deel 61: Nieuw-Guinea als Zendingsterrein, door Joh. Rauws. III. De werkzaamheid der Utrechtsche Zendings-Vereeniging. — Een Bataksche perkara, door L. Bodaan. — Langgars en Pesantrèns, door Kartawidjaja. — Het feminisme op Boeroe, door J. A. F. Schut.

Mededeelingen.

Van de Afdeeling Breda en Omstreken:

Mededeeling omtrent de *Algemeene Vergadering* van „Oost en West" op *7 Juli* e.k. ten 2 ure 's nam. te *Breda* in het *Zuid-Hollandsch Koffiehuis*, Groote Markt.

De aan de leden van het Hoofdbestuur aan te bieden lunch zal plaats hebben te 1.15 uur in het Oranjehotel tegenover het station.

Het gezamenlijk middagmaal zal te 6.15 uur gehouden worden in het hotel Mastbosch à *f* 2.50 per couvert.

De voordracht met lichtbeelden van Mej Kitty Ament, alsmede de tentoonstelling van Indische Kunstvoorwerpen zal evenzoo plaats vinden in genoemd hotel te 8 ure 's av. Leden van O. en W. met hunne dames vrijen toegang. Niet-leden à 25 ct.

Een extra-tram zal de bezoekers der Alg. vergadering na afloop hiervan vanaf de Torenstraat, achter de Groote Kerk, tot aan het Mastboschhotel brengen.

Dringend verzoek aanvragen voor logies uiterlijk 21 Juni e.k. te doen, daar er niet voor ingestaan wordt, dat aan latere aanvragen voldaan kan worden in verband met het drukke seizoen.

Aanvragen s.v.p. inzenden aan Dour. Clifford—Kocq van Breugel, Presidente Afd. Breda, Baronielaan 25, Breda.

Aanbevolen hotels: de Kroon *f* 2.50 logies m. ontb. Oranjehotel *f* 2.25 logies m. ontb. Cosmopolite van af *f* 2—.

Namens het Bestuur Afd. Breda,
De Secretaris,
L. VISSER.

N.B. De vergaderzaal is te bereiken met de Ginnekentram, standplaats tegenover het Station.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, en hun, die VERHUIZEN, wordt verzocht hiervan bericht te zenden en het nummer van de adresstrook op te geven aan den Administrateur, Heulstraat 17, Den Haag, Tel. 4519.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Büreau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Handwerklessen.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
MAS SAMSI, Leeraar Mal. taal aan de Handelsschool te Rotterdam, Schietbaanlaan 19, Rotterdam. — Javaansch. — Maleisch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West”*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin. — Leverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof–Groenmarkt. — **AMSTERDAM, Kalverstraat–Rokin.**

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

AUG. SAVELKOUL.

INDISCHE UITRUSTINGEN VOOR HEEREN EN DAMES.

Heerenkleeding naar Maat.

Batavia — Semarang — Soerabaya — Bandoeng
Amsterdam, Singel hoek Heiligeweg.

Vraagt den Geïllustreerden Catalogus der Dames- of Heerenafdeeling.

J. FONDERIE Jr. Kort Achterom No. 17, (achter de Veenestr.)
's Gravenhage, Tel. 6102. - Gevestigd sedert Ao 1839.

Specialiteit in : STAALWAREN.

Groote sorteering in TAFEL- en DESSERTMESSEN ZAKMESSEN, SCHEERMESSEN, SCHEERAPPARATEN SCHAREN.

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

Pension DE BRUIJN

P. C. Hooftstraat 6-8-10, bij R. Museum en Vondelpark.

AMSTERDAM.

Prachtige Appartementen

Electrisch verlicht - Badkamers - Telefoon.

ARRANGEMENTEN VOOR FAMILIES.

Haagsche Levens- en Spaarverzekering Mij

Barentszstraat 2a — **'s-Gravenhage**

VERLEENT CREDIETEN
.... tot elk bedrag ....

Billijke voorwaarden — **Directe afdoening.**

HOLLAND TYPING OFFICE

Damrak 45 - AMSTERDAM - Telefoon N. 4625

SPECIAAL INGERICHT VOOR HET TYPEN VAN DICTATEN.

LEVERT ALLE MOGELIJKE KANTOORBENOODIGDHEDEN.

E. VAN OS. Directrice.

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Badcostuums
Badmaillots
Badhanddoeken

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Vraagt onze CHOCOLADE (alleen prima merken),
FIJNE BONBONS en HAAGSCHE HOPJES.

HYPOTHEEKBANK voor AMERIKA

Directeur: H. S. GRATAMA Jzn. DEN HAAG.

5 % PANDBRIEVEN

na 10 jaar opvorderbaar à 100 %.

Verkrijgbaar tegen beurskoers.

DIEREN-TUIN Den Haag

Aangifte voor het Lidmaatschap kan dagelijks geschieden ten kantore **Benoordenhout 2** en bij den Portier aan het hoofdhek.

Invullingsbiljetten en voorwaarden worden ook op verlangen toegezonden.

De contributie gaat in met de maand, volgende op die van de aangifte. Voorloopige toegangsbewijzen worden dadelijk verstrekt.

Fraaie Tuin en Bloemen, Kassen, Vogelzalen, Aquarium, Rosarium, Museum, Kinderspeelplaats met doorloopend toezicht, Societeit, Concerten, Opera's, Tooneelvoorstellingen. - - - - - - -

---

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

Parkhotel

van Stolkpark, Scheveningsche Boschjes.

EERSTE RANGS FAMILIEHOTEL,
Centrale Verwarming, Electrisch Licht, Baden,
Rustige ligging.

Bijzonder geschikt voor Zomer- en Winterverblijf.

Bijkantoor 's-Gravenhage Emmastr. 116

van de **Nederlandsche Coöperatieve Spaar- en Credietbank** van **Ambtenaren** en **Beambten** te Amsterdam. Credieten met en zonder persoonlijke of zakelijke zekerheid.

Spaargelden: Rentevergoeding 3.6 %.

De Directeur: ZEILMAKER.

Sigarenmagazijn J. J. LUCAS,

SUEZKADE 122, hoek L. v. Meerderv. Telephoon 2447.
'S-GRAVENHAGE.

Specialiteit in Havana en Manilla Sigaren en Echte Russische, Egyptische, Fransche en Turksche Sigaretten.

Speciale blikverpakking voor de tropen.

„MODERN-SHOE"

5 Vlamingstraat 5 — **Den Haag**

1e huis vanaf de Veenestraat.

Soliedste adres voor Dames-, Heeren- en Kinderschoeisel, in alle genres.

ALLE REPARATIËN SPOEDIG EN BILLIJK.

Aanbevelend,

(On parle Français). — **P. Ph. BAZIN.**

Brood-, Beschuit- en Banketbakkerswinkel
van J. J. MOOLENAAR.

Tasmanstraat 134 — **'s-Gravenhage.**

Alle Artikelen verkrijgbaar der KONINKLIJKE BROOD- EN BESCHUITFABRIEK LENSVELT NICOLA.

WIENER & VAN WITSEN

Rotterdam — **Hoogstraat 226**

Gevestigd 1851.

Fabriek van Uitrustingen voor O.- en W.-Indië

Speciaal naar maat.

Coöperatieve

Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,

Hoofdkantoor: **Rokin 55, Amsterdam.**

CREDIETEN **met** en **zonder** persoonlijke of zakelijke zekerheid, ook aan Indische Ambtenaren en verlofgangers.
SPAARGELDEN. Rentevergoeding **5 pCt.** 's jaars.

Pension „Zorgvliet"

Groot Hertoginnelaan 155

'S-Gravenhage :: Tel. H. 1186.

